

ANHER

Innovative format of education and training of the integrated archaeological and natural heritage

2014-1-PL-KA202-003565

Raport międzynarodowy:
**KSZTAŁCENIE I SZKOLENIE ZAWODOWE
W ZAKRESIE DZIEDZICTWA
ARCHEOLOGICZNEGO ORAZ PRZYRODNICZEGO**

Partners:

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

University of Amsterdam

Landward Research Ltd.

Aranzadi Zientzi Elkartea

InEuropa srl

A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

www.e-archaeology.org/anher

Spis treści

1. Wprowadzenie	3
2. Cele międzynarodowego raportu	3
3. Założenia analityczne	4
4. Aktualny stan kształcenia i szkolenia zawodowego w zakresie dziedzictwa archeologicznego i przyrodniczego oraz szanse na przyszłość	5
4.1 Analiza dobrych praktyk i recenzowanych publikacji	5
4.2 Analiza potrzeb grup docelowych	31
5. Kształcenie i szkolenie zawodowe w zakresie dziedzictwa archeologicznego oraz przyrodniczego. omówienie wyników	57
5.1 Analiza porównawcza wyników kwestionariuszy	57
5.2 Analiza porównawcza wywiadów	62
6. Podsumowanie i perspektywy	63

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

 LANDWARD RESEARCH LTD. Landward Research Ltd.

 aranzadi ARANZADI ZIENTZI ELKARTEA

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

www.e-archaeology.org/anher

1. WPROWADZENIE

W kontekście gwałtownych zmian zachodzących w Europie, projekt ANHER, jest pierwszą próbą wypracowania zestawu innowacyjnych materiałów edukacyjnych, które kompleksowo odnoszą się do licznych wątpliwości profesjonalistów zajmujących się dziedzictwem archeologicznym i przyrodniczym.

Poniższy międzynarodowy raport ma na celu zdefiniowanie specyficznego charakteru dziedzictwa archeologicznego i przyrodniczego, w sześciu partnerskich krajach (Włochy, Holandia, Polska, Portugalia, Hiszpania, Wielka Brytania) oraz określenie kompetencji profesjonalistów pracujących w obu sektorach. W szczególności, raport ma na celu zwrócenie uwagi na potrzeby dwóch grup profesjonalistów (1) archeologów, naukowców, osób zarządzających dziedzictwem kulturowym, konserwatorów i renowatorów, którzy projektują, planują i wprowadzają różne działania dotyczące dziedzictwa archeologicznego oraz kulturowego (włączając w to krajobraz) na obszarach przyrodniczych oraz (2) biologów, geologów i ekspertów z pracujących w instytucjach zajmujących się ochroną lub zarządzających przyrodą, w miejscach, w których występuje dziedzictwo archeologiczne i kulturowe (włączając krajobraz). Porównanie niniejsze powstało w oparciu o analizę literatury przedmiotu, analizę dobrych praktyk, które realizowane były w krajach partnerskich oraz w oparciu o analizę potrzeb obu grup docelowych.

2. CELE MIĘDZYNARODOWEGO RAPORTU

Celem niniejszego międzynarodowego raportu jest analiza dobrych praktyk i potrzeb beneficjentów projektu, sposobów szkolenia w obu sektorach dziedzictwa, oraz weryfikacja fachowości i charakteru systemu VET (kształcenie i szkolenie zawodowe) w poszczególnych krajach. Chcemy tu również zanalizować potrzeby docelowych grup projektu w zakresie dziedzictwa archeologicznego i przyrodniczego, w odniesieniu do poszerzenia ich kompetencji i umiejętności. Raport międzynarodowy został opracowany w oparciu o raporty narodowe pochodzące z poszczególnych krajów partnerskich. Na tej podstawie zsumowano wszystkie dostępne informacje dotyczące dobrych praktyk, publikacje, ankiety i wywiady odnoszące się do dziedzictwa archeologicznego oraz przyrodniczego.

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdamwww.e-archaeology.org/anher LANDWARD RESEARCH LTD. Landward Research Ltd. Aranzadi Zientzi Elkartea InEuropa srl A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

3. ZAŁOŻENIA ANALITYCZNE

W tym celu, stworzono wspólną i całościową metodologię, rozwijaną w sześciu krajach partnerskich. W celu uzyskania jednolitych wyników, we wszystkich krajach partnerskich pracowano na identycznych ankietach i kwestionariuszach. Założenia analityczne koncentrowały się na kluczowych wskaźnikach, które służyły do zbadania aktualnego stanu kształcenia i szkolenia zawodowego w zakresie dziedzictwa archeologicznego oraz przyrodniczego funkcjonującego w sześciu europejskich krajach. Analizowano potrzeby i oczekiwania grup docelowych projektu ANHER oraz główne formy szkolenia zawodowego funkcjonujące w poszczególnych krajach.

Podsumowując, za kluczowe wskaźniki uważane są:

1. Przegląd publikacji: łącznie zrecenzowano 48 publikacji bezpośrednio związanych z tematem.
2. Analiza dobrych praktyk: w każdym partnerskim kraju zrecenzowano po pięć reprezentatywnych przykładów dobrych praktyk.
3. We wszystkich krajach partnerskich dokonano przeglądu systemu VET odnoszących się do dziedzictwa archeologicznego i przyrodniczego.
4. Analiza potrzeb i oczekiwań: osiągnięta została poprzez przeprowadzenie wywiadów z profesjonalistami obu dziedzin
5. Analiza potrzeb i oczekiwań: osiągnięta została poprzez zebranie kwestionariuszy internetowych przeznaczonych dla poszczególnych grup.

Wszystkie kluczowe wskaźniki pozwoliły na zebranie jakościowych informacji o ogólnym, aktualnym stanie i możliwościach rozwoju interesujących narzędzi, w celu podniesienia kompetencji profesjonalistów obu sektorów.

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 Landward Research Ltd.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

4. AKTUALNY STAN KSZTAŁCENIA I SZKOLENIA ZAWODOWEGO W ZAKRESIE DZIEDZICTWA ARCHEOLOGICZNEGO I PRZYRODNICZEGO ORAZ SZANSE NA PRZYSZŁOŚĆ

4.1 Analiza dobrych praktyk i recenzowanych publikacji

4.1.1. Dobre praktyki

Wszyscy partnerzy pracujący w projekcie zebrali po pięć przykładów dobrych praktyk związanych z systemem VET. Przedstawiają one holistyczne spojrzenia na dziedzictwo archeologiczne i przyrodnicze, w każdym z partycypujących krajów.

Pomimo tego, że badania przeprowadzono oddzielnie dla sektora dziedzictwa archeologicznego i przyrodniczego, niektórym partnerom projektu udało się zidentyfikować wspólne podejście w ich narodowych raportach. Włoski i holenderski zespół przeanalizował interesujące szkolenia zawodowe zorganizowane przez różne narodowe uniwersytety i prywatne instytucje jak RAAP i PARMA. W raporcie hiszpańskim wyróżniono letnie programy wolontariackie odbywające się w Kraju Basków, które skierowane są do młodzieży. Projekty te promują renowację, ochronę dziedzictwa kulturalnego i przyrodniczego w tym regionie. Natomiast brytyjscy partnerzy skupili się na projektach zwiększających trwałość i równowagę środowiska poprzez regulacje dotyczące dziedzictwa i renowacji budynków.

Jako przykłady dobrych praktyk wyróżniono również kursy e-learningowe. Dotyczyły one głównie system GIS, zooarcheologii oraz dziedzictwa jako zasobu dydaktycznego.

W Wielkiej Brytanii dostępna jest duża liczba kursów VET dotyczących dziedzictwa przyrodniczego – wszystkie one koncentrują się na podniesieniu kwalifikacji pracy w obszarach dziedzictwa przyrodniczego takich jak: ogrodnictwo, leśnictwo, gospodarka przestrzenna, rolnictwo. Podobna sytuacja ma miejsce w Holandii, gdzie dobre praktyki w zakresie dziedzictwa przyrodniczego odnoszą się głównie do ochrony krajobrazu i przyrody kraju.

Także polski raport zebrał praktyki, w których dziedzictwo przyrodnicze jest stosunkowo często dyskutowane w kontekście do dziedzictwa kulturowego i gdzie są one rozumiane jako jedna wartość.

Poniżej znajduje się wybór dobrych praktyk i ich istotność dla projektu ANHER, opracowany został na podstawie sześciu raportów narodowych, dostarczonych przez poszczególnych partnerów:

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 Landward Research Ltd.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

Zakres dziedzictwa archeologicznego i przyrodniczego

Kraj	Dobre Praktyki	Wartość dodana
UK	Umiejętności dla przyszłości (<u>Skills for the Future</u>)	W 2014 roku w ramach „Umiejętności dla przyszłości” sfinansowano, obok innych staży, trening 3 osób w zakresie trwałości środowiska i regulacji dotyczących dziedzictwa, a także kształcenie i zarządzanie w Chiltern Open Air Museum (COAM) w Buckinghamshire.
UK	Tworząc Leeds: Dziedzictwo Budowlane. Umiejętności dla przyszłości (<u>Re-making Leeds: Heritage Construction Skills for the Future</u>)	Praktyczne umiejętności potrzebne do zachowania, naprawy i odnowy budynków mieszkalnych, komercyjnych i instytucjonalnych sprzed 1919 roku w Leeds.
UK	Ogrody Historyczne i Botaniczne. Program szkoleniowy (<u>Historic and Botanic Gardens Training Programme</u>)	Dotyczy przestrzeni zielonych składających się zarówno z ogrodów jak i dziedzictwa budowlanego.
PL	Historia przyrodnicza lasu – jak rozpoznać, badać i chronić dziedzictwo historyczne w lasach (<u>Natural history of forest – how to recognize, study and protect historical</u>)	Tematem tej jednodniowej serii wykładów była współpraca archeologów i leśników oraz możliwości rozpoznawania zabytków historycznych w lasach.

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

 LANDWARD RESEARCH Landward Research Ltd.

 aranzadi Aranazadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

www.e-archaeology.org/anher

	<u><i>heritage in forests</i></u>)	
PL	Kultura i życie dawnych mieszkańców – ślady zapisane w roślinności i krajobrazie Bieszczadzkiego Parku Narodowego (<u><i>Culture and life of past people – traces written in flora and landscape of Bieszczady National Park</i></u>)	Kurs rozwijał podejście empatyczne i lepsze zrozumienie lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz przyrodniczego.
NL	Moduł 3: Gleboznawstwo i Geologia dla Archeologów (<u><i>Module 3: Soil Science and Geology for Archaeologists</i></u>)	Kurs dla doświadczonych archeologów i techników terenowych dotyczący umiejętności z zakresu interpretacji gleby, geomorfologii i stratygrafii.
NL	BAP jednodniowe zajęcia: Nowoczesna Natura i Zarządzanie vs. Archeologia i Krajobraz (<u><i>BAP Day Outing: Modern Nature and Management VS. Archeology and Landscape</i></u>)	Praktyczny kurs (łącznie z nauką w terenie) z udziałem różnych bioarcheologów.
NL	Dziedzictwo i Zrównoważony Rozwój (<u><i>Heritage and</i></u>	Kurs wprowadzał studentów w zagadnienia dotyczące relacji między dziedzictwem a zrównoważonym rozwojem.

Partners:

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

LANDWARD RESEARCH LTD. Landward Research Ltd.

ARANZADI ZIENTZI ELKARTEA Aranzadi Zientzi Elkartea

INEUROPA srl InEuropa srl

A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

	<u>Sustainability)</u>	
NL	Transfer wiedzy: Krajobraz kulturowy Północnej Holandii (<u>Knowledge Transfer: Course on the Cultural Landscapes of the Northern Netherlands</u>)	Kurs dostarczał wiedzy naukowej, mieszkańcom, rządzącym oraz organizacjom społecznym, którzy mają do czynienia, rozumieją i decydują o krajobrazach, poprzez poszerzenie ich wiedzy o strukturze i historii krajobrazu kulturowego Groningen, Friesland i Drenthe.
IT	Archeologia i podejście interdyscyplinarne: ochrona, zachowanie i promocja dziedzictwa archeologicznego i przyrodniczego (<u>Archaeology and interdisciplinary approach: protection, preservation and promotion of archaeological and environmental heritage</u>)	Program studiów magisterskich, dążący do wzmacniania wiedzy i szkolenia profesjonalistów będących w stanie wprowadzić interdyscyplinarne podejście do zarządzania dziedzictwem archeologicznym i jego promocji, biorące pod uwagę aspekty przyrodnicze.
IT	Ochrona, odbudowa i promocja dziedzictwa geo-archeologicznego i geo-architektonicznego (<u>Conservation, restoration and promotion of Geo-archaeological and geo-architectural heritage</u>)	W ramach tego programu studiów magisterskich zapewnione jest intensywne szkolenie w zakresie geo-archeologii i geoarchitektury oraz w temacie surowców i ich związków ze środowiskiem.

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 University of Amsterdam

 Landward Research Ltd.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

www.e-archaeology.org/anher

IT	Archeologia Ratunkowa (<i>Rescue Archaeology</i>)	Celem tego programu magisterskiego jest szkolenie profesjonalistów zdolnych do oceny ryzyka na czynniki środowiskowe i archeologiczne, projektów urbanizacyjnych.
ES	Letnie szkolenie wolontariuszy: Średniowieczne granice Navarry (<i>Summer volunteer training. Middle Age frontiers of Navarre</i>)	Ten program dał uczniom możliwość zapoznania się z archeologicznymi i przyrodniczymi zasobami Galipentzu, dostarczał podstawowych umiejętności z zakresu archeologii i historii opartych na naukowych metodach oraz pozwalał uzyskać praktyczną wiedzę na temat rekonstrukcji budynków.
ES	<i>Tertanga, Molino Ubiros</i>	Program promuje pracę zespołową i daje studentom umiejętności przeprowadzenia projektów dotyczących odbudowy i zachowania dziedzictwa kulturowego oraz przyrodniczego.
ES	<i>Specjalizacja w dziedzictwie jako źródle dydaktycznym</i> (<i>Specialisation in heritage as a didactic resource</i>)	Kurs uczy niezbędnych narzędzi i technik rozpowszechniania dziedzictwa wśród opinii publicznej, projektowania, przeprowadzania projektów kulturalnych, budowania wytycznych dydaktycznych i przybliżania szkołom tematyki dziedzictwa.

Dziedzictwo przyrodnicze

Kraj	Dobre praktyki	Wartość dodana
PT	Zarządzanie eco-produktem (<i>Eco product management</i>)	Dobry przykład tego, jak natura może być zintegrowana z innymi dyscyplinami. Wszystkie materiały są swobodnie dostępne.

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher
 LANDWARD RESEARCH LTD. Landward Research Ltd.

 aranzadi Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

PT	Formacyjny kurs LPN – Sieć Natura 2000 w Portugalii (<u>Formative course LPN – The Natura 2000 network in Portugal</u>)	Kurs opiera się na elementach wiedzy pochodzących z nauk geograficznych i klimatologii do wyjaśnienia występowania typów wegetacji.
PT	Zarządzanie jakością systemów naturalnych (<u>Management of quality and natural systems</u>)	Po ukończeniu kursu, uczestnicy mogą pracować jako asystenci techniczni w firmach zajmujących się monitoringiem wpływu produkcji i usług na środowisko.
PL	Zrównoważony rozwój Karpat w oparciu o turystykę przyjazną środowisku (<u>Sustainable development of the Carpathians based on environmentally friendly tourism</u>)	Kurs prezentuje dobre praktyki związane ze zrównoważonym rozwojem i rozwojem turystyki w Karpatach, za szczególnym uwzględnieniem dziedzictwa naturalnego regionu.
PL	Ochrona środowiska i dziedzictwa przyrodniczego na terenach zależnych od rybactwa - praktyczne aspekty realizacji operacji (<u>Environment and natural heritage protection in areas depended on fishing – practical matters on</u>)	Seminarium koncentrowało się na dziedzictwie przyrodniczym i bioróżnorodności regionu oraz na ich znaczeniu jako wartości dodanej, w tym skądinąd ważnym regionie.

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

 Landward Research Ltd.

	<u><i>projects realization</i></u>	
NL	Charakter rolnictwa i Krajobraz (<u><i>Agricultural Nature and Landscape</i></u>)	Kurs dotyczący monitoringu stanu charakteru rolnictwa i krajobrazu.
NL	Dziedzictwo i Przestrzeń I (<u><i>Heritage and Space I</i></u>)	Kurs dostarcza studentom wglądu w relacje między dziedzictwem a planowaniem przestrzennym.
NL	Specjalistyczny kurs i szkolenie z zakresu ogrodnictwa i krajobrazu (<u><i>Quality Courses & Training on Gardening and Landscaping</i></u>)	Szkolenie w dziedzinie historycznych ogrodów i architektury krajobrazu.
NL	Nauka czytania krajobrazu: Ekologia i Zarządzanie holenderskim krajobrazem i elementami krajobrazu 2015 (<u><i>Learn to Read the Landscape: Ecology and Management of the Dutch Landscape and Landscape Elements 2015</i></u>)	Kurs z zakresu ekologii i zarządzania holenderskim krajobrazem.
NL	Kurs Natura 2000 i Polityka Regionalna	Kurs obejmujący zagadnienia Natury 2000 i polityki regionalnej.

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

 LANDWARD RESEARCH LTD. Landward Research Ltd.

 aranzadi ARANZADI ZIENTZI ELKARTEA

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

	<u>(Course Natura 2000 and Regional Policy)</u>	
NL	Kurs instruktażowy: Zielone przestrzenne dziedzictwo (<u>Instruction Course: Green Spatial Heritage</u>)	Kurs daje studentom narzędzia do rozwijania wizji zielonego dziedzictwa.
ES	Kształcenie zawodowe w krajobrazie naturalnym i leśnictwie (<u>Vocational education in Natural landscape and forest Management</u>)	Narzędzia do organizacji działań edukacyjnych i upowszechniających zachowanie oraz poprawę stanu dziedzictwa przyrodniczego.

Dziedzictwo archeologiczne

Kraj	Dobre praktyki	Wartość dodana
PT	Zastosowanie systemu GIS w Archeologii (<u>Applied GIS in Archaeology</u>)	Kurs dla archeologów z zakresu posługiwania się systemem GIS.
PT	Wprowadzenie do zooarcheologii: fauna ssaków (<u>Introduction to Zooarchaeology: mammal fauna</u>)	Kurs dotyczący rozpoznawania i obchodzenia się ze ssakami podczas badań archeologicznych

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher
 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

 Landward Research Ltd.

PL	Twarde zarządzanie jako narzędzie w ochronie dziedzictwa archeologicznego (<u>Strong management as a tool in archaeological heritage protection</u>)	Metody geofizyczne wykorzystywane w badaniach archeologicznych i ochronie krajobrazu kulturowego.
NL	Moduł 8: Podstawy Archeologii dla urzędników gminnych (<u>Module 8: Basic Archaeology for Municipal Officials</u>)	Ogólny obraz tego, czym jest archeologia i czego prawo wymaga od lokalnych społeczności.
NL	Kurs i szkolenie (<u>Course and Training</u>)	Szkolenie dla osób pracujących ze sprzętem terenowym lub specyficznymi oprogramowaniami dla praktyki archeologicznej.
IT	Archeologia, morze historii i metodologie dla badań nad podwodnym dziedzictwem archeologicznym (<u>Archaeology, sea history and methodologies for research on underwater archaeological heritage</u>)	Program magisterski skierowany do osób związanych z archeologią podwodną oraz przewodników turystycznych specjalizujących się w tym sektorze.
IT	Geotechnologia dla archeologii (<u>Geo-technology for</u>)	Ten program magisterski pozwala na dostarczenie studentom danych z zakresu GIS, użytecznych w interwencjach archeologicznych,

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 University of Amsterdam

 Landward Research Ltd.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

www.e-archaeology.org/anher

	<u>archaeology</u>	a także do przedstawiania danych archeologicznych za pośrednictwem skanowania laserowego i modeli 3D.
ES	<u>GIS w Archeologii (GIS in Archaeology)</u>	Kurs dla archeologów z zakresu posługiwania się systemem GIS.
PL	System szkolenia zawodowego w zakresie dziedzictwa archeologicznego oparty na zasobach e-learningu (<u>Vocational training system in archaeological heritage based upon e-learning resources</u>)	Zagadnienia współczesnego zarządzania dziedzictwem archeologicznym dla młodych naukowców z dziedzin historycznych, profesjonalistów zarządzających środowiskiem; ten program szkoleniowy prowadzony był online.

4.1.2 Publikacje

Partnerzy ANHER zabrali również publikacje, które dotyczą wspólnego podejścia obu dziedzin i szkolenia zawodowego odnośnie dziedzictwa archeologicznego oraz przyrodniczego. Badanie przeprowadzone zostało oddzielnie, jednak niektóre publikacje biorą pod uwagę obie dziedziny. Każdy z partnerów przyjął inne założenia podczas zbierania materiałów poddanych analizie.

Dziedzictwo archeologiczne

W Holandii odnośne publikacje koncentrują się na morskim dziedzictwie kulturowym, kontrastując różne elementy dziedzictwa kulturowego znajdujące się w kraju. Podczas gdy region Morza Wattowego jest podawany jako przykład dziedzictwa naturalnego z listy UNESCO, niektóre z wybranych publikacji zauważają, że jest to region z dziedzictwem kulturowym wykraczającym poza Holandię.

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 LANDWARD RESEARCH LTD.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

Prezentowane tu publikacje odnoszą się do działań władz regionalnych, które rozważają strategie radzenia sobie z zanikiem dziedzictwa kulturowego będącego wynikiem kryzysu ekonomicznego. W większości są to studia przypadku pokazujące jak inne kraje uporały się z podobnymi problemami, analiza tych przykładów może skutkować zaszczepieniem w przyszłości Holandii tych sprawdzonych rozwiązań.

Włoski, portugalski i hiszpański raport dostarcza przykładów udanych praktycznych doświadczeń, pozwalających zidentyfikować interesujące propozycje, odnoszące się do potrzeby rozwoju zintegrowanego podejścia do środowiska naturalnego i kulturowego. Publikacje te dotyczą głównie zarządzania roślinami i ssakami.

Raport brytyjski zawiera przegląd artykułów naukowych, które odnoszą się do roli archeologii w debatach na temat zmian klimatu i zmian związanych z Antropocenem. Podnosi on także problem oceny programów VET przez zaangażowaną w nie młodzież, jak i potwierdza brak społecznego uznania dla tych programów. W odniesieniu do programów VET, nie ma dla nich żadnych praktycznych zastosowań poza sektorem dziedzictwa architektonicznego. W jego ramach, umiejętności przyrodnicze postrzegane są jako dodatkowe, i tym samym zachodzi ryzyko w tym sektorze do zaniedbań. Przestrzeń uniwersytecka pozwala na badania i szkolenia w zakresie „zielonej archeologii”, jednak tym samym, przedsięwzięcia te stają się nieosiągalne dla osób spoza uniwersytetu.

Polski partner zwraca uwagę na potrzebę regulacji legislacyjnych i zmiany w systemie finansowania w kraju, zwłaszcza, że kompleksowa ochrona dziedzictwa wydaje się być nagłym problemem, domagającym się satysfakcjonujących rozwiązań.

Dziedzictwo przyrodnicze

Wybrane holenderskie publikacje dostarczają narzędzi dla wartościowania zielonego dziedzictwa. Podają zbiór powtarzających się zasad w dziedzictwie przyrodniczym, jak tożsamość i trwałość, które są charakterystycznymi komponentami jakości krajobrazu. Naukowa dyskusja i metodologia wewnątrz publikacji silnie koncentrują się na: utrzymaniu, ochronie, odbudowie i odtworzeniu, w wartościowaniu dziedzictwa przyrodniczego.

Publikacje dotyczące szkoleń w zakresie naturalnego dziedzictwa w Polsce koncentrują się głównie na praktycznych potrzebach jego ochrony. Żadne z nich nie wydają się odpowiednie jako podręczniki, dla osób niezaznajomionych z ochroną dziedzictwa przyrodniczego, a kierowanie się integralną ochroną dziedzictwa przyrodniczego i archeologicznego jest w nich stosunkowo rzadkie.

Brytyjski raport zauważa, iż programy VET częściej są wykorzystywane w innych naukach niż w archeologii. Dotykają one kwestii środowiskowych. Jednak aktualny niezbyt

pozytywny wizerunek profesji w sektorze dziedzictwa naturalnego, np. w ogrodnictwie, jako niewykwalifikowanej taniej siły roboczej, spowodował spadek ilości aplikantów.

We Włoszech, szczególnie interesujący jest przypadek Eko-muzeów. Pokazuje on w jaki sposób kulturowe zasoby i społeczne potrzeby mogą w twórczy sposób zostać połączone z zastanymi warunkami środowiska.

W Hiszpanii zarejestrowano wiele przykładów wspólnego podejścia do archeologii i natury. W większość podręczników i planów zarządzania obszarami chronionymi, znalazły się odwołania do elementów kulturowych tam się znajdujących i ich ochrony.

Natomiast w Portugalii jest wiele kursów, które odnoszą się do dziedzictwa przyrodniczego, lub które łączą dziedzictwo przyrodnicze w ramach innych dyscyplin. Jednak nie ma prawie w ogóle kursów, w ramach których inne dziedziny byłby łączone z dziedzictwem przyrodniczym.

Poniżej znajduje się wybór publikacji i ich istotność dla projektu ANHER, sporządzony na podstawie raportów dostarczonych przez partnerów projektu:

Zakres dziedzictwa archeologicznego i przyrodniczego

Kraj	Publikacja	Wartość dodana
UK	<i>Umiejętności wymagają analizy. Odbudowa, konserwacja i wydajność elektryczna. Modernizacja tradycyjnego (przed-1919) budownictwa w Szkocji i Anglii (<u>Skills Needs Analysis: Repair, Maintenance and Energy Efficiency Retrofit of Traditional (pre-1919) Buildings in England and Scotland (2013)</u>)</i>	Publikacja koncentruje się na perspektywach zielonych umiejętności oraz na metodach podnoszenia kwalifikacji, poprzez wykorzystanie wywiadów do zademonstrowania preferowanych szkoleń „w czasie pracy”.
PL	Analiza potrzeb infrastrukturalnych w obszarze dziedzictwa	Raport pokazuje, że przyszły plan finansowy Unii Europejskiej i finansowanie z jej źródeł kursów i szkoleń dotyczących dziedzictwa i

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher
 LANDWARD RESEARCH LTD.

 aranzadi ARANZADI ZIENTZI ELKARTEA

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

	<p>kulturowego, szkolnictwa artystycznego oraz infrastruktury kultury w Polsce w kontekście finansowania w ramach przyszłej perspektywy UE oraz zgodności z celami Strategii Europa 2020 i Inicjatywami Flagowym (<u>Analysis of infrastructure needs in the area of cultural heritage, artistic education and cultural infrastructure in Poland in the context of financing in future EU perspective and compliance with the objectives of the Strategy Europe 2020 and flagship initiatives</u>)</p>	<p>kultury powinny być poważnie wzięte pod uwagę w kwestii pozyskania środków.</p>
PL	<p>Nowe kierunki dla szkoleń konserwatorskich, skuteczne połączenie pomników i ochrony przyrody (<u>The new direction of conservation training, a successful combination of monuments and nature protection</u>)</p>	<p>Autorzy dostarczają podstaw do nauczania ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego jako nieodłączną część programu uniwersyteckiego.</p>
PL	<p>Las i gospodarka leśna kulturze i dziedzictwie narodowym (<u>Forests and forestry in the culture and</u></p>	<p>Publikacja formuje rekomendacje dotyczące zrównoważonego rozwoju na obszarach leśnych, w celu wykorzystania tych terenów jako atrakcji turystycznych.</p>

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

 LANDWARD RESEARCH LTD.

 aranzadi ARANZADI ZIENTZI ELKARTEA

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

www.e-archaeology.org/anher

	<u><i>national heritage</i></u>	
IT	Środowisko archeologiczne i przyrodnicze: perspektywy współpracy wśród samorządów lokalnych na południu Europy <u><i>(Archaeological and Natural Environment: Cooperation Perspectives among Local Government Authorities in the South of Europe)</i></u>	Książka prezentuje przykład historii, analizy kontekstowej i projektu pilotowego w różnych obszarach geograficznych współpracy projektu.
IT	Eko-muzeum – pomiędzy wartością obszaru i naturalnego środowiska <u><i>(The Eco museum between the value of the territory and natural environment)</i></u>	Książka sugeruje istotność metodologii wykorzystywanej podczas zajęć dydaktycznych i dostarcza narzędzi do szkoleń edukacyjnych.
IT	Krajobraz historyczny: Podejście oparte o terytorium w promocji rozpowszechniania dziedzictwa archeologicznego <u><i>(Historical landscape: a territory-oriented approach for the promotion of disseminated archaeological heritage)</i></u>	Dokument postuluje rozwijanie integralnego modelu eko-kulturowego krajobrazu.
ES	Dziedzictwo niematerialne:	Kompletne narzędzie dla specjalistów z

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 University of Amsterdam

 Landward Research Ltd.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

www.e-archaeology.org/anher

	<p>kulturowa i duchowa wartość. Podręcznik dla integracji obszarów chronionych (<u>Immaterial heritage: cultural and spiritual value. Manual for integration on protected areas</u>)</p>	<p>zakresu ochrony dziedzictwa przyrodniczego, do nauki zagadnień z zarządzania dziedzictwem kulturowym i jego technik.</p>
ES	<p>Zarządzanie dziedzictwem kulturowym z punktu przyrody w Donana (<u>Cultural heritage management of the natural site of Doñana</u>)</p>	<p>Publikacja dostarcza narzędzia do identyfikacji i przeprowadzenia inicjatyw z zakresu integracji obu dziedzictw.</p>
ES	<p>Dziedzictwo kulturowe na terenach podmokłych (<u>Cultural Heritage in Wetlands</u>)</p>	<p>Odnosi się do tradycyjnego sposobu wykorzystywania zasobów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego na terenach podmokłych, skupiając się głównie na dawnych praktykach, które w przeciwnym wypadku wyginęłyby.</p>
ES	<p>Żyjące jeziora, zrównoważony rozwój terenów podmokłych i płytkich jezior. Podręcznik do opracowywania planu zarządzania (<u>Living Lakes. Sustainable management of wetlands and shallow lakes. Manual for the elaboration of management plan</u>)</p>	<p>Jest to plan zarządzania dla ekspertów, którzy organizują i promują dziedzictwo przyrodnicze, w szczególności tereny podmokłe i płytkie jeziora.</p>

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 Landward Research Ltd.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

ES	Publiczne wykorzystanie dziedzictwa archeologicznego na obszarach chronionej przyrody w Andaluzji (<u>Public use of the archaeological heritage in protected natural sites of Andalusia</u>)	Artykuł zapewnia dobry przegląd aktualnych problemów związanych ze wspólnym zarządzaniem dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym

Kształcenie i szkolenie zawodowe (VET)

Kraj	Publikacja	Wartość dodana
UK	Przegląd dotyczący kształcenia zawodowego. Raport Wolfa. (<u>Review of vocational education: the Wolf report (2010)</u>)	Raport określa zainteresowania poszczególnych grup zawodowych w debacie na temat kształcenia. Szczególną uwagę zajmuje kwestia specjalistów ochrony przyrody; profesja ta notuje wzrost w zatrudnieniu.
PT	Kształcenie i szkolenia zawodowe w Portugalii. Krótki opis. (<u>Vocational education and training in Portugal, Short Description</u>)	Przegląd aktualnego stanu programów VET w Portugalii.
PT	Ocena działań z zakresu szkoleń zawodowych: uogólnione, uporządkowane podejście probitowe. (<u>Subjective assessment on</u>	Artykuł pokazuje efektywność szkoleń w trzech wymiarach: zatrudnienie, umiejętności związane z zawodem i wydajność.

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher
 LANDWARD RESEARCH LTD. Landward Research Ltd.

 aranzadi Aranazadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

	<u>vocational training activities: a generalized ordered probit approach</u>	
PT	Sektor naturalny w Portugalii – Rozdział IV. Oszacowanie potrzeby szkoleń oraz wskazówek dla reorientacji szkoleń zawodowych (<u>The natural sector in Portugal – Chapter IV. Assessment of the needs of training and clues for reorientation of professional training</u>)	Artykuł pokazuje potrzeby szkoleń w sektorze naturalnym w Portugalii i wskazuje na możliwości ich ulepszeń.
NL	Kształcenie i szkolenie zawodowe w Holandii (<u>The Vocational Education and Training System in Netherlands</u>)	Ten instruktażowy artykuł jest przydatnym źródłem w zrozumieniu aktualnych ram programów VET w Holandii.
ES	Kształcenie zawodowe w Hiszpanii. Kształtowanie rozumnego społeczeństwa. (<u>Vocational training in Spain. Toward the knowledge society</u>)	Omówienie stanu programów VET w Hiszpanii.

Dziedzictwo przyrodnicze

Kraj	Publikacja	Wartość dodana

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher
 LANDWARD RESEARCH LTD. Landward Research Ltd.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

UK	<i>Kwestie ogrodnictwa</i> <u>(Horticulture Matters (2014))</u>	Publikacja ma na celu kontynuowanie idei z wcześniejszych edycji dotyczących promowania ogrodnictwa poprzez rząd i utwierdzenie dziedzictwa przyrodniczego w edukacji
UK	<i>Stawiając czoła przyszłości: Dalekowzroczność i historyczne środowisko</i> <u>(Facing the Future: Foresight and the Historic Environment (2015))</u>	Postrzegając zmianę klimatu jako „z wielokrotnione ryzyko”, raport dowodzi, że aktualnie nie ma konsensusu w sprawie adaptacji do zmian klimatu i odnosi się do tego, jak taka adaptacja będzie zależała od kondycji gospodarki.
PT	Standard ISO 14001 – wprowadzanie systemu zarządzania naturą (SGA) <u>(ISO 14001 standard – implementation of a natural management system (SGA))</u>	Prawo środowiskowe i system zarządzania przyrodą nauczane za pomocą kursów e-learningowych.
PT	Gospodarowanie odpadami <u>(Waste management)</u>	Kurs dotyczący tego w jaki sposób włączyć naturę w zarządzanie firmą.
PT	Planowanie przestrzenne i środowiskowe – kurs zawodowy <u>(Technical course spatial and environmental planning)</u>	Ten kurs umieszcza edukację przyrodniczą w ramach ochrony środowiska
PL	Poradnik dobrych praktyk	Głównym celem projektu było

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

 LANDWARD RESEARCH LTD. Landward Research Ltd.

 aranzadi Aranazadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

www.e-archaeology.org/anher

	ochrony żuławskich zabytków (Manual of good practices of protection of Żuławy monuments)	zaprezentowanie dobrych praktyk w kwestii ochrony zabytków.
PL	Badanie świadomości i zachowań ekologicznych mieszkańców Polski (The study of environmental awareness and behavior of Polish inhabitants)	Artykuł podejmuje temat świadomości w dziedzinie ekologii.
PL	Poradnik dobrych praktyk w zakresie zrównoważonego rozwoju (Manual of good practices for sustainable development)	Praktyczne przykłady i teoretyczne podstawy do ochrony dziedzictwa przyrodniczego regionu.
PL	Lasy i gospodarka leśna jako narzędzia kształtowania środowiska naturalnego i ochrony przyrody w lasach – rekomendacje (Forests and forest management as a tool for shaping the environment and nature protection in the forests – recommendations)	Publikacja prezentuje 31 rekomendacji dotyczących ochrony lasu i zarządzania lasami w Polsce.
NL	Przyszłość dla zieleni (A Future for Green)	Książka prezentuje rekomendacje odnośnie kształtowania polityki zabytków.

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

 LANDWARD RESEARCH LTD. Landward Research Ltd.

 aranzadi ARANZADI ZIENTZI ELKARTEA

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

www.e-archaeology.org/anher

<p>NL</p>	<p>Jakość krajobrazu, tożsamość i trwałość jako zasadnicze pojęcia dla krajobrazu (<u><i>Vision on Landscape Quality Identity and Sustainability as Underlying Concepts of the Landscape</i></u>)</p>	<p>Broszura dostarcza wglądu w wizje różnych krajobrazów w Holandii i opisuje punkty początkowe różnych aktywności związanych z krajobrazem.</p>
<p>NL</p>	<p>Kurs Zarządzania Krajobrazem: Korzenie holenderskiego krajobrazu (<u><i>Course Landscape Management Section: Origins of the Dutch Landscape</i></u>)</p>	<p>Książka odpowiednia dla osób zainteresowanych ogólną wiedzą na temat holenderskiego krajobrazu, przedstawia szczegółową wiedzę dotyczącą holenderskiego środowiska.</p>
<p>NL</p>	<p>Kurs Zarządzania Krajobrazem: (<u><i>Course Landscape Management Section: Upright Plantings in Practice</i></u>)</p>	<p>Przez zdobycie wiedzy na temat typowych elementów krajobrazu w poszczególnych regionach, studenci są w stanie lepiej określić potencjalną rolę tych elementów i związane z nimi metody zarządzania.</p>
<p>NL</p>	<p>Przewodnik po badaniach nad historycznymi ogrodami: propozycje wartościowania zielonego dziedzictwa (<u><i>Guidelines on Historical Garden Research: Value Propositions of Green Heritage</i></u>)</p>	<p>Ten przewodnik dedykowany jest właścicielom/zarządcom kulturowo i historycznie wartościowych ogrodów, do architektów krajobrazu i zieleni, naukowców i laborantów. Służy on wycenie zmian w ich konstrukcji, przed uzyskaniem licencji.</p>

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 LANDWARD RESEARCH LTD.

 aranzadi ARANZADI ZIENTZI ELKARTEA

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

IT	Zasady i wskazówki dla ochrony krajobrazu (<i>Principles and guidelines for the landscape protection</i>)	Umożliwia profesjonalistom i operatorom zastosowanie multidyscyplinarnego podejścia do dziedzictwa przyrodniczego.
IT	ECOSCAPE. Promocja dziedzictwa przyrodniczego i krajobrazu (<i>ECOSCAPE. Promotion of natural heritage and landscapes</i>)	Użyteczne podejście do e-learningu, które może być inspiracją dla projektów w przyszłości.
IT	Dziedzictwo geologiczne: zasób, który powinien być chroniony i promowany (<i>Geological heritage: a resource to be protected and promoted</i>)	Podręcznik do promocji potencjalnej wartości wiedzy geologicznej i dziedzictwa geologicznego
ES	Baskijski Geopark: Zasadniczy Plan Interpretacji (<i>Basque Coast Geopark: General Interpretation Plan</i>)	Przykład dobrze zintegrowanego zarządzania dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym w geoparku.
ES	Podręcznik dobrych praktyk środowiskowych w turystyce i obszarach przyrodniczych w Kastylii i Leon. (<i>Manual of Good Environmental Practices in tourism and Natural Areas of Catilla and Leon</i>).	Podręcznik dla szkoleniowców i ekspertów, którzy chcą wprowadzać założenia zrównoważonego rozwoju oraz zarządzania dziedzictwem w turystyce.

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

 LANDWARD RESEARCH LTD. Landward Research Ltd.

 aranzadi Aranazadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

www.e-archaeology.org/anher

--	--	--

Dziedzictwo archeologiczne

Kraj	Publikacja	Wartość dodana
PT	<i>Profesjonalne szkoły archeologii (1990-2000), doświadczenia w godzeniu szkoleń, badań i konserwacji prewencyjnej w szkołach publicznych</i> <u>Professional school of Archaeology (1990-2000), Experience to reconcile training, research and preventive conservation in a public school</u>	Artykuł pokazuje dobre praktyki w zakresie szkoleń archeologicznych, które starają się wypełnić luki w pracy terenowej.
PT	Binford i portugalska archeologia, kurs antropologii prehistorycznej MAEDS <u>(Binford and Portuguese Archaeology, the Prehistoric Anthropology Course of MAEDS)</u>	Artykuł odnosi się do ruchu „nowej archeologii”, pokazując jaki na początku lat 80-tych, kurs ten wypełnił lukę w badaniach multidyscyplinarnych, przez bardziej integracyjne spojrzenie na archeologię.
PT	XXIX zaktualizowany kurs geonauki dla nauczycieli <u>(XXIX Update course for teachers in geosciences – minutes book)</u>	Kurs dotyka wpływu wiedzy geologicznej na inne dyscypliny jak ekologia i ekonomia.
		Artykuł pokazuje znaczenie geologii i

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 Landward Research Ltd.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

PT	Historia i Geografia w szkoleniach dotyczących turystyki (<i>The Disciplines of History and Geography in Professional Courses in the Area of Tourism</i>)	historii w dziedzinie turystyki.
PL	Poradnik archeologiczny dla inwestorów, inżynierów i firm budowlanych (<i>Archaeological guide for investors, engineers and building contractors</i>)	Raport podnosi potrzebę edukacji profesjonalistów w dziedzinie dziedzictwa archeologicznego i inżynierii budowlanej.
PL	Rozdroża ochrony dziedzictwa kulturowego w 2011 roku (<i>Crossroads of protection of cultural heritage in 2011</i>)	Artykuł proponuje różne działania i niezbędne kroki w celu efektywniejszej ochrony dziedzictwa kulturowego
PL	Dobre szkolenie w interpretacji dziedzictwa. Nasze doświadczenia z projektu InHerit (<i>Good course of interpretation of heritage. Our experience in the project InHerit</i>)	Raport skupia się na specyfice Polski i potrzebach lokalnych interesariuszy w tworzeniu wysokiej jakości szkoleń w dziedzinie ochrony dziedzictwa.
NL	Przewodnik: Współdziałanie archeologii i wykrywania materiałów wybuchowych	Przewodnik dąży do wdrożenia pracy zespołowej poprzez zaznajomienie z obsługą materiałów wybuchowych, które

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

 LANDWARD RESEARCH LTD. Landward Research Ltd.

 aranzadi ARANZADI ZIENTZI ELKARTEA

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

	<i>(Guide: Concurrence Archeology and Explosives Detection)</i>	mogą doprowadzić do obrażeń i poważnych zniszczeń, a także poprzez nieodpowiednią obsługę depozytów archeologicznych, mogą doprowadzić do nieodwracalnych strat dziedzictwa.
NL	Budynki, przestrzeń i archeologia. Prawne ramy archeologii (<i>Building, space and archeology</i> <i>An explanation of the legal framework of the archeology</i>)	Publikacja zawiera prawa i regulacje, które odnoszą się do modernizacji ochrony dziedzictwa, kosztów planowania i prawa własności znalezisk archeologicznych.
NL	Dobra gratyfikacja, dobra informacja! Zachowanie cennych archeologicznych znalezisk. (<i>Nice Bonus, Well Informed! Preserving Vulnerable Archaeological Finds</i>)	Ten przewodnik oferuje praktyczne przykłady z 6 studiów przypadku, dotyczące tego jak traktować, przechowywać i konserwować materiały archeologiczne.
NL	Krajobraz i dziedzictwo kulturowe w regionie Morza Wattowego (<i>Landscape and Cultural Heritage in the Wadden Sea Region</i>)	Przegląd dotyczący krajobrazu i dziedzictwa kulturowego w regionie Morza Wattowego
NL	Przewodnik poza dziedzictwem (<i>Guidance Outside Heritage</i>)	Przewodnik dostarcza informacji o historii północnego wybrzeża Holandii i typach dziedzictwa wzdłuż tego wybrzeża.

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 Landward Research Ltd.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

<p>NL</p>	<p>Rekrutacja i łączenie. Zanikanie i dziedzictwo w Europie. (Recruit and Connect. Shrinkage and Heritage in Europe)</p>	<p>„Jeśli ekonomiczne i demograficzne problemy staną się zbyt duże i zbyt uporczywe, utracimy dziedzictwo z przyczyn ekonomicznych”</p>
<p>NL</p>	<p>Podręcznik zarządzania historią kulturową 1 (Handbook Cultural History Management 1)</p>	<p>Podręcznik dotyczący kulturowego i historycznego krajobrazu część 1.</p>
<p>NL</p>	<p>Podręcznik zarządzania historią kulturową 2 (Handbook Cultural History Management 2)</p>	<p>Podręcznik dotyczący kulturowego i historycznego krajobrazu część 2.</p>
<p>NL</p>	<p>Podręcznik zarządzania historią kulturową 3 (Handbook Cultural History Management 3)</p>	<p>Podręcznik dotyczący kulturowego i historycznego krajobrazu część 3.</p>
<p>IT</p>	<p>Promocja i zintegrowane zarządzanie dziedzictwem archeologicznym (Promotion and integrated management of archaeological heritage)</p>	<p>Publikacja może być wykorzystywana jako praktyczny przewodnik do zarządzania archeologicznego, poprzez porównania i analizy różnych wizji oraz podjęć.</p>
<p>IT</p>	<p>Pokazując archeologię.</p>	<p>Subtelna perspektywa na istotność,</p>

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

 LANDWARD RESEARCH Ltd.

 aranzadi Aranazdi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

www.e-archaeology.org/anher

	Podręcznik strategii promocyjnych (<u>Showing archaeology. Handbook for promotion strategies</u>)	użyteczność i przyjazne przedsięwzięcia w skuteczności strategii ochrony dziedzictwa archeologicznego
IT	Jaka przyszłość dla archeologii? (<u>Which future for archaeology?</u>)	Publikacja powstała w celu lepszego zrozumienia roli archeologii w europejskim systemie kulturowym.
IT	Podręcznik archeologii podwodnej (<u>Archaeo Diver Manual</u>)	Publikacja jest bardzo użytecznym przykładem tego, jak wykorzystywać właściwe strategie komunikacji do promocji dziedzictwa archeologicznego zarówno wśród młodzieży, odwiedzających i turystów.
ES	Plan integralnego zarządzania dla stanowisk archeologicznych w Felanitx (Majorka). Postęp prac (<u>Integral Management Plan for the archaeological site of Felanitx (Majorca). A work in progress</u>)	Dokument prezentuje plan szkoleń i działań edukacyjnych opartych na dziedzictwie z Felanitx.

Partners:

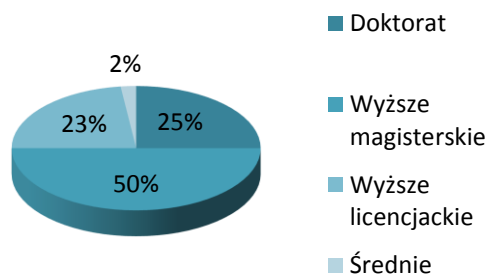
4.2 Analiza potrzeb grup docelowych

4.2.1. Specjaliści w dziedzinie dziedzictwa archeologicznego

4.1.1.1. Ankiety internetowe

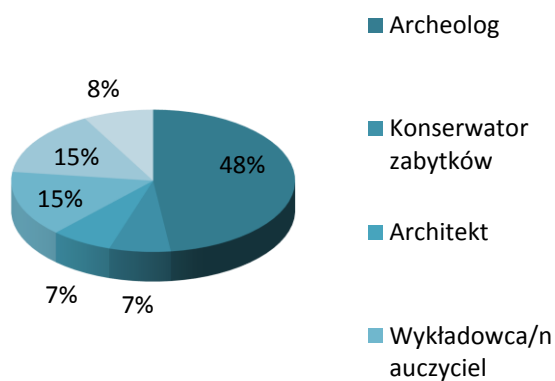
Kwestionariusze składały się z zbioru podstawowych danych statystycznych (zawód, wykształcenie, lata doświadczenia zawodowego) oraz sześciu pytań wymagających uszeregowania odpowiedzi, poprzez przypisanie im odpowiedniej wartości liczbowej. W raportach z Włoch, Wielkiej Brytanii, Polski i Portugalii, zastosowano system, w którym 1 była najwyższą, a 5 najniższą wartością, podczas gdy w raportach w Holandii i Hiszpanii wykorzystano system odwrotny. Pierwszy system został wybrany jako system dla raportu międzynarodowego.

Łącznie, w 6 krajach partnerskich, kwestionariusze zostały wypełnione przez 117 osób. Treść i forma pytań oraz odpowiedzi nie odbiegała od pierwowzoru, co pozwoliło na szerokie porównania na poziomie międzynarodowym. Rezultaty wstępnych danych statystycznych są następujące:

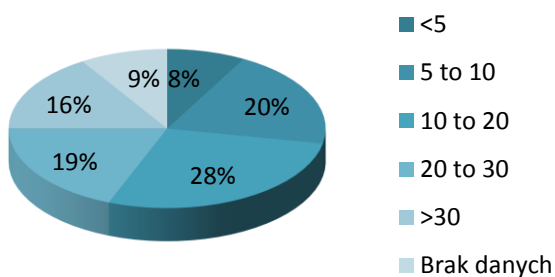

Rycina 1. Poziom wykształcenia

Partners:

Rycina 2. Zawód

Rycina 3. Lata doświadczenia zawodowego

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

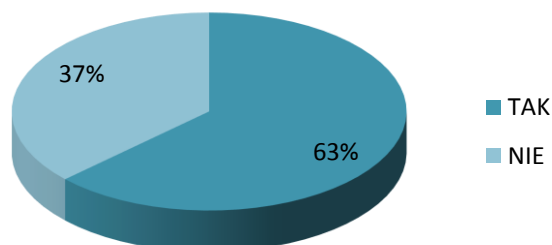
 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

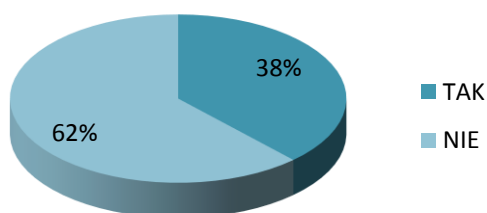
 A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

 Landward Research Ltd.

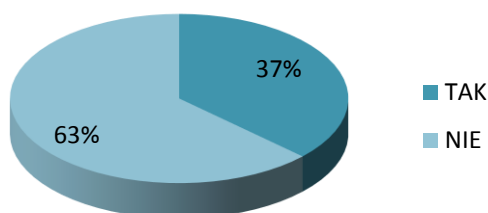
I. Czy zna Pan/Pani poniższe aspekty związane z zarządzaniem dziedzictwem przyrodniczym:

Rycina 4. Narodowe ramy prawne związane z ochroną i konserwacją przyrody

Rycina 5. Międzynarodowe ramy prawne związane z ochroną i konserwacją przyrody

Rycina 6. Publiczne wykorzystanie przestrzeni przyrodniczych

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 Aranzadi Zientzi Elkartea

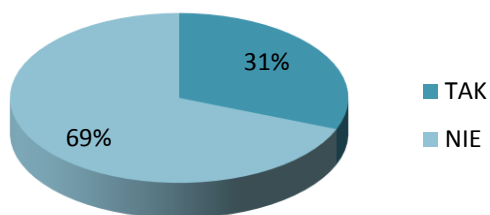
 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

 InEuropa srl

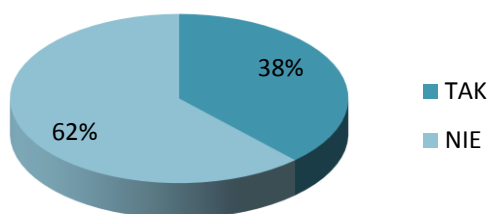
 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

www.e-archaeology.org/anher

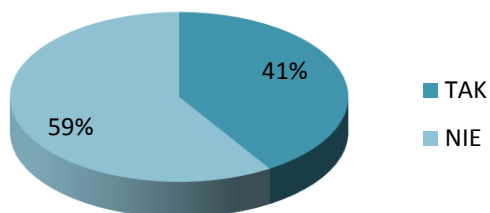
 LANDWARD RESEARCH LTD.

Rycina 7. Ochrona ekosystemów i bioróżnorodności

Rycina 8. Zarządzanie rezerwatami/parkami/przestrzeniami przyrodniczymi

Rycina 9. Strategie promocyjne związane z zarządzaniem dziedzictwem przyrodniczym

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 aranzadi ARANZADI ZIENTZI ELKARTEA

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

 LANDWARD RESEARCH LTD.

Podsumowanie: Jak wskazują wykresy, przynajmniej część profesjonalistów zajmujących się dziedzictwem archeologicznym, zna podstawy dotyczące dziedzictwa przyrodniczego. Najlepiej poznany aspekt wiąże się z narodowymi rami prawnymi związanymi z ochroną i konserwacją przyrody (63%). Pozostałe elementy uzyskały podobny rezultat pozytywnych odpowiedzi: strategię promocyjną związaną z zarządzaniem dziedzictwem przyrodniczym (41%); Międzynarodowe ramy prawne związane z ochroną i konserwacją przyrody i Zarządzanie rezerwatami/parkami/przestrzeniami przyrodniczymi (po 38%); Publiczne wykorzystanie przestrzeni przyrodniczych (37%); oraz Ochrona ekosystemów i bioróżnorodności (31%).

Uwaga: Ponieważ analiza została przeprowadzona na podstawie badania ilościowego, nie ma możliwość weryfikacji powyższych odpowiedzi. Jeśli nawet respondent zaznaczył pozytywną odpowiedź („TAK”), nie można dokładnie określić co rozumie on przez wspomniany aspekt zarządzania dziedzictwem przyrodniczym. Analiza jakościowa (np. na podstawie wywiadów) mogłaby pomóc rozwiązać ten problem w następnej fazie projektu.

II. Korzyści z integralnego podejścia do dziedzictwa archeologicznego i przyrodniczego

Dziedzina	Średnia ocena
Strategie planowania	2,08
Zrównoważony rozwój	2,33
Zarządzanie krajobrazem	2,36
Turystyka	2,85
Dobrobyt i jakość życia lokalnych mieszkańców	3,09

Podsumowanie: Zgodnie z rezultatami z ankiet, ‘Strategie planowania’ (2,08) skorzystają najczęściej na integralnym podejściu do dziedzictwa archeologicznego i przyrodniczego, niżej oceniono ‘Zrównoważony rozwój’ (2,33) i ‘Zarządzanie krajobrazem’ (2,36). Jako potencjalnie najmniej zyskujący został oceniony ‘Dobrobyt i jakość życia lokalnych mieszkańców’ (3,09).

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher
 LANDWARD RESEARCH Ltd.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

III. Poprawa kompetencji przez poszerzenie wiedzy na temat zarządzania dziedzictwem przyrodniczym

Kompetencje	Średnia ocena
Zintegrowana i efektywniejsza ochrona krajobrazu	2,06
Lepsze zrozumienie kompleksowego charakteru krajobrazu, szczególnie naturalnego i środowiskowego kontekstu ludzkich działań	2,55
Bardziej adekwatne strategie zarządzania	2,60
Wprowadzanie skuteczniejszych strategii do walki z nagłymi wyzwaniami	3,21
Lepsza komunikacja i świadomość społeczna	3,23

Podsumowanie: ‘Zintegrowana i efektywniejsza ochrona krajobrazu’ otrzymała najniższą średnią ocenę (2,06), tym samym była postrzegana jako kompetencja, która ma największe szanse na ulepszenie, poprzez poszerzenie wiedzy na temat zarządzania dziedzictwem przyrodniczym. ‘Lepsze zrozumienie kompleksowego charakteru krajobrazu, szczególnie naturalnego i środowiskowego kontekstu ludzkich działań’ (2,55) oraz ‘Bardziej adekwatne strategie zarządzania’ (2,60) były także ocenione przez respondentów stosunkowo pozytywnie. ‘Wprowadzanie skuteczniejszych strategii do walki z nagłymi wyzwaniami’ jak i ‘Lepsza komunikacja i świadomość społeczna’ zostały sklasyfikowane jako kompetencje, które mają najmniejsze szanse na ulepszenie i otrzymały średnie oceny, kolejno: 3.21 oraz 3.23.

IV. Ulepszenie ochrony krajobrazu poprzez wprowadzenie zintegrowanego podejścia do dziedzictwa przyrodniczego i archeologicznego

Poprawa ochrony krajobrazu przez	Średnia ocena
Efektywniejsze łączenie krajobrazu z polityką kulturową, środowiskową, rolną, społeczną i ekonomiczną	2,19

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

 LANDWARD RESEARCH LTD. Landward Research Ltd.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

www.e-archaeology.org/anher

Efektywniejsze włączanie krajobrazu do regionalnego i miejskiego planowania	2,41
Zwiększanie świadomości dotyczącej wartości i istotności krajobrazu w społeczeństwie	2,61
Ustanowienie i wprowadzenie środków prawnych w celu efektywniejszej ochrony krajobrazu	2,73
Zorganizowanie powszechnych szkoleń oraz działań edukacyjnych dotyczących roli krajobrazu	3,46

Podsumowanie: Integralne podejście do dziedzictwa przyrodniczego i archeologicznego polepszy ochronę krajobrazu przez efektywniejsze łączenie krajobrazu z polityką kulturową, środowiskową, rolną, społeczną i ekonomiczną (2,19) – ta odpowiedź była zdecydowanie najchętniej wskazywana przez respondentów. W przeciwieństwie do zorganizowania powszechnych szkoleń oraz działań edukacyjnych dotyczących roli krajobrazu, które nie były już tak pozytywnie oceniane i otrzymały średnią ocenę równą 3,46.

V. Ulepszenie zarządzania krajobrazem dzięki adaptacji zintegrowanego podejścia do dziedzictwa przyrodniczego i archeologicznego

Ulepszenie zarządzania krajobrazem przez	Średnia ocena
Efektywniejsze i skuteczniejsze wykorzystanie dostępnych zasobów	2,36
Ułatwienie lepszej ochrony krajobrazu	2,46
Efektywniejsze strategie planowania na poziomie regionalnym	2,57
Efektywniejsze i bardziej dostosowane reakcje na potrzeby wynikające ze zrównoważonego rozwoju	2,86
Skuteczniejsze spełnianie potrzeb lokalnych mieszkańców	3,18

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 LANDWARD RESEARCH Ltd.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

Podsumowanie: Zdaniem respondentów, zintegrowane podejście do dziedzictwa archeologicznego i przyrodniczego w zakresie zarządzania krajobrazem doprowadzi do: 'efektywniejszego i skuteczniejszego wykorzystania dostępnych zasobów' (2,36). Bardzo zbliżoną ocenę otrzymało 'ułatwienie lepszej ochrony krajobrazu' (2,46) a także 'efektywniejsze strategie planowania na poziomie regionalnym' (2,57). Najniżej ocenioną odpowiedzią było 'skuteczniejsze spełnianie potrzeb lokalnych mieszkańców' (3,18).

VI. Ulepszenie planowania przestrzennego poprzez adaptację zintegrowanego podejścia do dziedzictwa przyrodniczego i archeologicznego

Ulepszenie planowania przestrzennego	Średnia ocena
Efektywniejsza integracja dziedzictwa przyrodniczego i archeologicznego w strategiach planowania	1,94
Lepsze zdefiniowanie specyficznych cech regionu	2,38
Lepsze określenie poszczególnych części krajobrazu i ich wzajemnych powiązań	2,72
Skuteczniejsza realizacja potrzeb lokalnych mieszkańców	3,04
Bardziej adekwatne rozpoznanie różnych wymiarów krajobrazu w procesie wdrażania strategii planowania na różnych poziomach administracji	3,05

Podsumowanie: Zdaniem respondentów zintegrowane podejście do dziedzictwa archeologicznego i przyrodniczego doprowadzi do ulepszenia planowania przestrzennego poprzez 'efektywniejszą integrację dziedzictwa przyrodniczego i archeologicznego w strategiach planowania' (1,94). Była to propozycja najwyżej oceniona przez specjalistów zarządzających dziedzictwem, spośród wszystkich przedstawionych w ankiecie. Ponownie 'skuteczniejsza realizacja potrzeb lokalnych mieszkańców' (3,04) została oceniona bardzo nisko, podobnie jak 'Bardziej adekwatne rozpoznanie różnych wymiarów krajobrazu w procesie wdrażania strategii planowania na różnych poziomach administracji' (3,05).

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 LANDWARD RESEARCH LTD. Landward Research Ltd.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

VII. Ocena poszczególnych elementów szkoleń

Element	Średnia ocena
Elastyczność kursu (czas i miejsce)	1,94
Koszty	2,4
Kontakt z wykładowcą	2,92
Wyznaczone zadania/forma zaliczenia	2,94
Możliwość uzyskania certyfikatu	3,2

Podsumowanie: Najbardziej istotnymi elementami szkoleń okazały się dla respondentów jego elastyczność (1,94) oraz koszty (2,4). Najmniej istotna okazała się możliwość zdobycia certyfikatu (3,2) a także forma zaliczenia (2,94). Pośrodku uplasował się kontakt z wykładowcą ze średnią oceną równą 2,92.

4.1.1.1. Wywiady

W sześciu partnerskich krajach projektu przeprowadzono 38 wywiadów ze specjalistami zajmującymi się dziedzictwem archeologicznym. Podczas ich analizy, partnerzy projektu zidentyfikowali ich oczekiwania w stosunku do dziedzictwa przyrodniczego, ich ogólny poziom wiedzy w tej dziedzinie, oraz współpracę między tymi polami.

Grupa badawcza składała się z szerokiej gamy specjalistów i obejmowała: archeologów, konsultantów archeologicznych, doradców w zakresie dziedzictwa archeologicznego i kulturowego z poszczególnych instytucji, kierowników projektów dotyczących planowania miejskiego, naukowców, pracowników administracji publicznej, konserwatorów, inżynierów chemicznych, geologów i ekspertów w dziedzinie archeologii podwodnej.

Liczbę lat doświadczenia zawodowego respondentów prezentuje poniższy wykres:

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

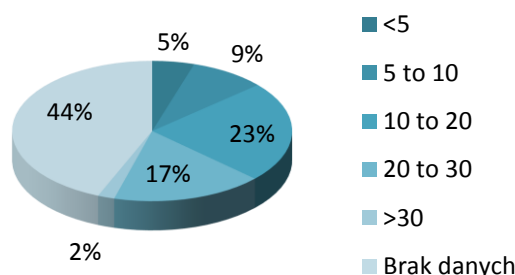
 LANDWARD RESEARCH LTD. Landward Research Ltd.

 aranzadi ARANZADI ZIENTZI ELKARTEA

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

www.e-archaeology.org/anher

Rycina 10.

Podczas wywiadów poruszane były następujące kwestie:

II. Zintegrowane podejście do zarządzania dziedzictwem archeologicznym i przyrodniczym oraz konkretne przykłady tych działań

Po pierwsze, specjaliści zajmujący się dziedzictwem archeologicznym byli pytani o zintegrowane podejście do zarządzania dziedzictwem przyrodniczym i kulturowym w ich codziennej pracy, oraz o przykłady podjętych już działań, które w ich odczuciu postulowały zintegrowane podejście do obu rodzajów dziedzictwa.

W Wielkiej Brytanii eksperci odwoływali się do szeregu wspólnych działań dla obu dziedzin, w tym do działań związanych z ponownym wykorzystaniem kanałów paleolitycznych, zarządzaniem pozostałościami po dawnych budynkach gospodarskich w lasach, oraz do wypasu ochronnego, w którym wykorzystuje się bydło do kontrolowania procesów zarastania w obszarach neolitycznych kamiennych kręgów. Również w Holandii, praktyczne zastosowanie integracyjnego podejścia do obu dziedzictw jest standardowym działaniem. Przykładem takich praktyk są: umacnianie tam w zabytkowym krajobrazie poprzez zastosowanie najnowocześniejszych standardów, a także podnoszenie poziomu wód w celu przywrócenia łąk do krajobrazu i równocześnie, ochrony archeologicznej.

Połowa spośród portugalskich archeologów pracuje w zespołach, w których skład wchodzi specjaliści-przyrodnicy, tak więc w razie potrzeby mogą oni liczyć na ich pomoc. Podobna sytuacja została zarejestrowana w Hiszpanii, gdzie połowa ekspertów (rozmówców) pracuje w ten sam sposób.

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 LANDWARD RESEARCH LTD.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

III. Znajomość ekosystemów i bioróżnorodności w obszarach pracy ekspertów, oraz strategię ich ochrony, zarządzania, wyceny i promocji

Rozmówcy byli pytani o to, czy są świadomi zarówno ekosystemów i bioróżnorodności w obszarach ich pracy, jaki i strategii ich ochrony, zarządzania, wyceny oraz promocji.

Większość wniosków została sporządzona na bazie raportów krajowych: eksperci posiadają generalną wiedzę na temat ekosystemów i bioróżnorodności, ale na podstawowym poziomie. Chociaż niektóre z narodowych raportów dostarczają wyjątków, jak np. ekspertów świadomych takich zjawisk jak rezerwy biosfery, obszary chronione, polityka środowiskowa, lub lokalne prawo i regulacje dotyczące krajobrazu, to generalnie wiedza ta jest raczej powierzchowna i ogólna.

IV. Umiejętności zapewniające ochronę i zachowanie dziedzictwa przyrodniczego oraz metody do tego wykorzystywane

Specjaliści zajmujący się dziedzictwem archeologicznym byli pytani o to, czy posiadają niezbędne umiejętności potrzebne do ochrony i zarządzania dziedzictwem przyrodniczym oraz, które z tych umiejętności wykorzystywali w toku zarządzania dziedzictwem kulturowym.

Większość ekspertów zgłaszało braki w umiejętnościach dotyczących ochrony i zachowania przyrody. Współpraca pomiędzy profesjonalistami z różnych dziedzin, była wskazywana we wszystkich badaniach, jako sposób na polepszenie tej sytuacji.

Holenderscy eksperci podkreślali rozumienie planowania przestrzennego a wiedza z zakresu długookresowego rozwoju obszarów kulturowych i naturalnych, była wskazywana jako najbardziej wartościowe narzędzie w tej dziedzinie.

Z kolei rozmówcy z Hiszpanii i Włoch wskazywali na studia nad regionalnymi, narodowymi i międzynarodowymi rami prawnymi, jako sposób na zapewnienie ochrony, na przykład jak w Włoskim Kodeksie Dziedzictwa i Krajobrazu Kulturowego. Również przeprowadzanie wspólnych badań w terenie i oglądu stanowisk, przed przeprowadzeniem inwazyjnych działań, były wskazywane jako skuteczne metody.

Ciekawe podejście przedstawili włoscy respondenci, którzy dokonywali oceny przez wykorzystywanie nowych technologii i wirtualnych wizyt, aby uniknąć fizycznego kontaktu i zagwarantować zachowanie stanowisk archeologicznych.

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 LANDWARD RESEARCH LTD.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A ROCHA - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

V. Współpraca i wsparcie ze strony specjalistów zajmujących się ochroną dziedzictwa przyrodniczego

Respondenci byli pytani o zewnętrzne wsparcie podczas ich codziennej pracy, ze strony specjalistów zajmujących się ochroną dziedzictwa przyrodniczego.

W Wielkiej Brytanii, dynamiczny i spójny system zarządzania środowiskiem, wprowadzony do organizacji, pozwolił na efektywniejsze wdrożenie specjalistów zajmujących się dziedzictwem przyrodniczym w prace projektowe, jak np. wskazówki na temat jakości i dostępności wody na obszarach wykopaliskowych oraz dalsze prace z podwykonawcami w kwestiach magazynowania opału oraz sprzętu pochłaniającego. W raporcie podniesiono także temat różnicy pomiędzy multi- a inter - dyscyplinarnością: nie jest pożądana sytuacja, w której jedna lub dwie osoby zonglują jednocześnie kilkoma dyscyplinami, w przeciwieństwie do tej, w której dostarcza się zakresu wiedzy, który umożliwi obu stronom określenie potencjału do współpracy.

Holenderscy, portugalscy i hiszpańscy specjaliści przyznają, że ich praca jest wspierana przez specjalistów zajmujących się dziedzictwem naturalnym, głównie botaników, geologów, strażników leśnych, itd. We Włoszech sytuacja jest podobna, zwłaszcza gdy obiekt nie podlega publicznej administracji, ale ciałom prywatnym i niezależnym specjalistom.

VI. Zaangażowanie w planowanie przestrzenne i zarządzanie krajobrazem oraz wspólne podejście do tematu przez obie dziedziny.

W tym punkcie, specjaliści zajmujący się dziedzictwem archeologicznym byli pytani o ich zaangażowanie w działania i projekty związane z zarządzaniem krajobrazem i planowaniem przestrzennym, a także o działania wprowadzające integralne podejście do tych zagadnień.

Strategie planowania oraz długoterminowe wizje dotyczące integralnego zarządzania krajobrazem zostały wspomniane przez holenderskich rozmówców, jako najistotniejsze działania zapewniające trwałość i zrównoważenie dziedzictwa archeologicznego i przyrodniczego. Brytyjscy eksperci wykazywali także silne zainteresowanie podejściami związanymi z krajobrazem: percepcja, która postrzega krajobraz jako istniejący 'tylko wtedy, gdy znajdują się ludzie zdolni do jego postrzegania, w przeciwnym razie, jest to tylko środowisko, to ludzka perspektywa jest tym co spaja to co naturalne i kulturowe'.

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 LANDWARD RESEARCH LTD. Landward Research Ltd.

 aranzadi ARANZADI ZIENTZI ELKARTEA

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

Eko-muzea, geoparki i stanowiska światowego dziedzictwa zostały wymienione jako dobre przykłady wspólnego podejścia obu dziedzin.

VII. Poprawa kompetencji poprzez zwiększenie wiedzy z zakresu zarządzania dziedzictwem naturalnym i przyswojenie niezbędnych umiejętności z tym związanych

Siódme pytanie zadane specjalistom dziedzictwa archeologicznego dotyczyło umiejętności i obszarów, które postrzegają jako istotne w celu osiągnięcia zintegrowanego podejścia obu dziedzin, a także niezbędnych umiejętności potrzebnych do osiągnięcia tego celu.

Poniżej wypisane zostały obszary, w które rozmówcy chcieliby poprawy swoich umiejętności:

- Przywracanie siedlisk
- Prawo ochrony środowiska
- Edukacja przyrodnicza
- Psychologia środowiskowa
- Botanika
- Zoologia
- Geologia/ Geomorfologia
- Hydrodynamika
- Terytorialne strategie marketingowe

Za niezbędne umiejętności, wymagające poprawy uznano: ogólne zrozumienie drugiej dziedziny oraz chęć poszerzenia perspektywy. Wspomniano także silne kierownictwo w zarządzaniu projektami. Polski ekspert wspomniał, że może to prowadzić również do rozwoju turystyki oraz wzrostu świadomości lokalnych mieszkańców.

VIII. Zainteresowanie szkoleniami w zarządzaniu dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym

Specjalistów zarządzających dziedzictwem kulturowym zapytano, czy byliby zainteresowani uczestnictwem w szkoleniach dotyczących zintegrowania zarządzania dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym.

Większość ekspertów pochodzących z sześciu partnerskich krajów wyrażało zainteresowanie dla tego rodzaju szkoleń, jednak kilkoro z nich opowiedziało się za kursami dotyczącymi zarządzania dziedzictwem przyrodniczym. Rozważano również szkolenia online,

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 LANDWARD RESEARCH LTD. Landward Research Ltd.

 aranzadi Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

ale brytyjscy i portugalscy eksperci zwrócili uwagę także na użyteczność zajęć praktycznych oraz dziennych sesji, które pozwoliłyby na naukę z innymi, a także na praktyczne warsztaty podejmujące refleksję nad funkcjonującymi problemami.

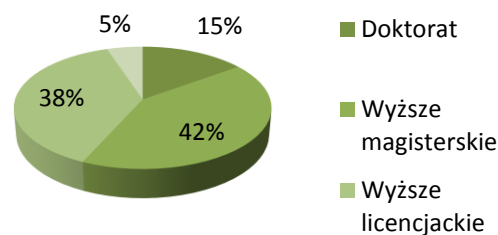
Warto wspomnieć, że zintegrowane szkolenia są już dostępne na pewnych obszarach, jak np. szkolenia online ([online training videos](#)) powstałe jako efekt dziennego szkolenia zorganizowanego przez Leśną Komisję Szkockiego Historycznego Środowiska (Forestry Commission of Scotland’s Historic Environment).

4.2.2 Specjaliści zajmujący się ochroną dziedzictwa przyrodniczego

4.2.2.1 Analiza ankiet internetowych

Przeprowadzone badania ankietowe składały się z dwóch grup pytań. Pierwsza grupa zawierała pytania stanowiące bazę do badań statystycznych: zawód, wykształcenie, lata doświadczenia zawodowego. Druga grupa pytań wymagała uszeregowania odpowiedzi, poprzez przypisanie im odpowiedniej wartości liczbowej. W raportach z Włoch, Wielkiej Brytanii, Polski i Portugalii, zastosowano system, w którym 1 była najwyższą, a 5 najniższą wartością, podczas gdy w raportach pochodzących z Holandii i Hiszpanii wykorzystano system odwrotny. Pierwszy sposób został wskazany, jako prawidłowy i tym samym rekomendowany do zastosowania w międzynarodowym raporcie.

Łącznie, w sześciu krajach partnerskich, kwestionariusze wypełniły **124 osoby**. Treść i forma pytań oraz odpowiedzi nie odbiegała od ustalonego wzorca, co pozwoliło na przeprowadzenie szerokich międzynarodowych. Rezultaty wstępnych danych statystycznych są następujące:

Rycina 11. Poziom wykształcenia

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

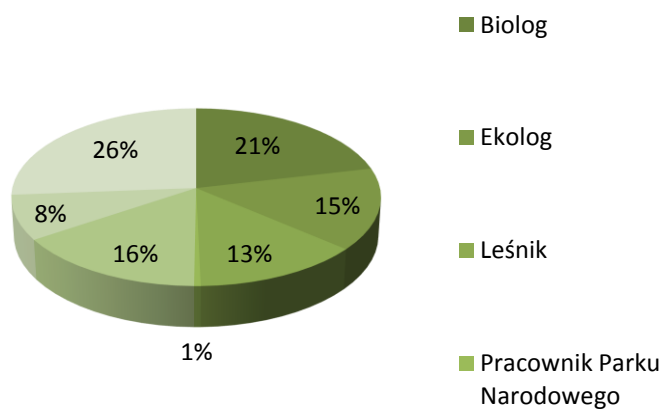
www.e-archaeology.org/anher

 Aranzadi Zientzi Elkartea

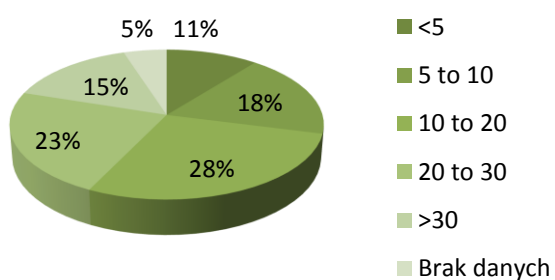
 InEuropa srl

 ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

 Landward Research Ltd.

Rycina 12. Zawód

Rycina 13. Lata doświadczenia zawodowego

Partners:

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

LANDWARD RESEARCH LTD. Landward Research Ltd.

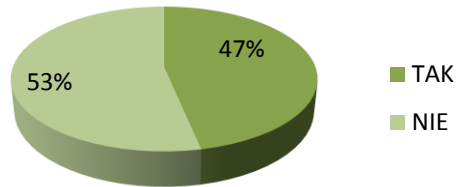
ARANZADI ZIENTZI ELKARTEA Aranzadi Zientzi Elkartea

InEuropa srl

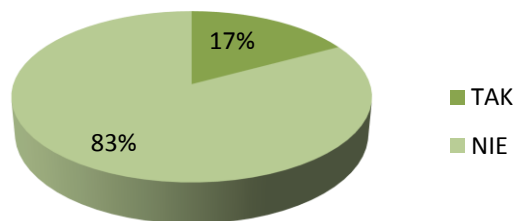
A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

www.e-archaeology.org/anher

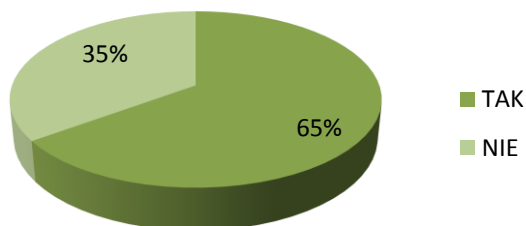
I. Czy zna Pani/Pan poniższe aspekty związane z zarządzaniem dziedzictwem archeologicznym?

Rycina 14. Narodowe ramy prawne związane z ochroną i konserwacją archeologiczną

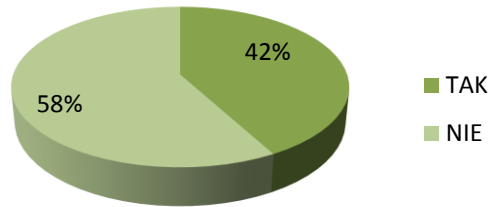

Rycina 15. Międzynarodowe ramy prawne związane z ochroną i konserwacją archeologiczną

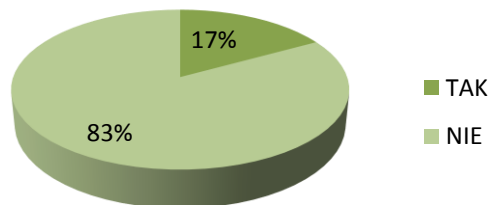

Rycina 16. Koncepcja krajobrazu kulturowego

Partners:

Rycina 17. Znaczenie i rola zarządzania dziedzictwem archeologicznym

Rycina 18. Strategie promocyjne wykorzystywane w celu upowszechniania dziedzictwa archeologicznego

Podsumowanie: Jak wskazują powyższe wykresy, najlepiej poznanym aspektem związanym z dziedzictwem archeologicznym jest koncepcja krajobrazu kulturowego (65%). Blisko połowa profesjonalistów zajmujących się ochroną dziedzictwa przyrodniczego zna narodowe ramy prawne związane z ochroną i konserwacją archeologiczną (47%) oraz znaczenie i rolę zarządzania dziedzictwem archeologicznym (43%). Z kolei, bardzo niewiele osób zna strategie promocyjne wykorzystywane w celu upowszechniania dziedzictwa archeologicznego oraz międzynarodowe ramy prawne związane z ochroną i konserwacją archeologiczną – oba aspekty otrzymały zaledwie 17% pozytywnych wskazań.

Uwaga: Ponieważ niniejsza analiza została przeprowadzona na podstawie badań ilościowych, nie ma możliwości weryfikacji udzielonych odwiedzi. Jeśli respondent zaznaczył pozytywną odpowiedź („TAK”), nie można dokładnie określić, co rozumie on przez wspomniany aspekt zarządzania dziedzictwem przyrodniczym. Analiza jakościowa (przeprowadzona np. na podstawie wywiadów) mogłaby pomóc rozwiązać ten problem w następnej fazie projektu.

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 LANDWARD RESEARCH LTD. Landward Research Ltd.

 aranzadi ARANZADI ZIENTZI ELKARTEA

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

II. Korzyści z integralnego podejścia do dziedzictwa archeologicznego i przyrodniczego

Dziedzina	Średnia ocena
Zrównoważony rozwój	2,23
Strategie planowania	2,34
Zarządzanie krajobrazem	2,36
Turystyka	2,85
Dobrobyt i jakość życia lokalnych mieszkańców	3,09

Podsumowanie: Wyniki przeprowadzonych ankiet pokazują, iż, 'Zrównoważony rozwój' (2,23) poprzedzony przez 'Strategie planowania' (2,34), stanowią dwa obszary, które najbardziej skorzystają na integralnym podejściu do dziedzictwa archeologicznego i przyrodniczego. Najmniej istotny okazał się 'Dobrobyt i jakość życia lokalnych mieszkańców' (3,09).

III. Poprawa kompetencji przez poszerzenie wiedzy dotyczącej zarządzania dziedzictwem archeologicznym

Kompetencje	Średnia ocena
Lepsze zrozumienie kompleksowego charakteru krajobrazu, uwzględniające wpływ czasu na jego zmiany	2,22
Zintegrowana i efektywniejsza ochrona krajobrazu	2,52
Bardziej adekwatne strategie zarządzania	2,71
Wprowadzanie skuteczniejszych strategii do walki z nagłymi wyzwaniami	3,16
Lepsza komunikacja i świadomość społeczna	3,17

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher
 LANDWARD RESEARCH Ltd.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

Podsumowanie: Eksperti zajmujący się dziedzictwem naturalnym uważają, że 'Lepsze zrozumienie kompleksowego charakteru krajobrazu, uwzględniające wpływ czasu na jego zmiany' (2,22), podobnie jak 'Zintegrowana i efektywniejsza ochrona krajobrazu' (2,52) mogłoby zostać osiągnięte, w wyniku poprawy i poszerzenia ich wiedzy z zakresu zarządzania dziedzictwem archeologicznym. Natomiast 'Lepsza komunikacja i świadomość społeczna' (3,17) respondentom wydały się trudne do osiągnięcia.

IV. Ulepszenie ochrony krajobrazu poprzez wprowadzenie zintegrowanego podejścia do dziedzictwa przyrodniczego i archeologicznego

Poprawa ochrony krajobrazu poprzez	Średnia ocena
Efektywniejsze włączanie krajobrazu do regionalnego i miejskiego planowania	2,2
Efektywniejsze łączenie krajobrazu z polityką kulturową, środowiskową, rolną, społeczną i ekonomiczną	2,26
Ustanowienie i wprowadzenie środków prawnych w celu efektywniejszej ochrony krajobrazu	2,51
Zwiększanie świadomości dotyczącej wartości i istotności krajobrazu w społeczeństwie	2,8
Zorganizowanie powszechnych szkoleń oraz działań edukacyjnych dotyczących roli krajobrazu	3,31

Podsumowanie: Interlokutorzy ocenili 'Efektywniejsze włączanie krajobrazu do regionalnego i miejskiego planowania' (2,2) oraz 'Efektywniejsze łączenie krajobrazu z polityką kulturową, środowiskową, rolną, społeczną i ekonomiczną', jako aspekty, które mogły najbardziej skorzystać na integralnym podejściu do dziedzictwa przyrodniczego i archeologicznego. Zgodnie z ich opiniami, 'zorganizowanie powszechnych szkoleń oraz działań edukacyjnych dotyczących roli krajobrazu' (3,31), nie przyczyniłoby się do ulepszenia ochrony krajobrazu.

V. Ulepszenie zarządzania krajobrazem dzięki adaptacji zintegrowanego podejścia do dziedzictwa przyrodniczego i archeologicznego

Ulepszenie zarządzania krajobrazem poprzez	Średnia ocena
Ułatwienie lepszej ochrony krajobrazu	2,21
Efektywniejsze i skuteczniejsze wykorzystanie dostępnych zasobów	2,44
Efektywniejsze strategie planowania na poziomie regionalnym	2,5
Efektywniejsze i bardziej dostosowane reakcje na potrzeby wynikające ze zrównoważonego rozwoju	2,8
Skuteczniejsze spełnianie potrzeb lokalnych mieszkańców	3,18

Podsumowanie: Zdaniem badanych, zintegrowane podejście do dziedzictwa archeologicznego i przyrodniczego dotyczącego zarządzania krajobrazem doprowadzi do: 'ułatwienia lepszej ochrony krajobrazu' (2,21) oraz 'efektywniejszego i skuteczniejszego wykorzystania dostępnych zasobów' (2,46). Zbliżoną ocenę otrzymały 'efektywniejsze strategie planowania na poziomie regionalnym' (2,5). Najniżej ocenioną odpowiedzią było 'skuteczniejsze spełnianie potrzeb lokalnych mieszkańców' (3,18).

VI. Ulepszenie planowania przestrzennego poprzez adaptację zintegrowanego podejścia do dziedzictwa przyrodniczego i archeologicznego

Ulepszenie planowania przestrzennego	Średnia ocena
Efektywniejsza integracja dziedzictwa przyrodniczego i archeologicznego w strategiach planowania	2,21
Lepsze zdefiniowanie specyficznych cech regionu	2,68
Lepsze określenie poszczególnych części krajobrazu i ich wzajemnych powiązań	2,71

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

 LANDWARD RESEARCH LTD. Landward Research Ltd.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

www.e-archaeology.org/anher

Bardziej adekwatne rozpoznanie różnych wymiarów krajobrazu w procesie wdrażania strategii planowania na różnych poziomach administracji	2,75
Skuteczniejsza realizacja potrzeb lokalnych mieszkańców	3,42

Podsumowanie: Zdaniem respondentów zintegrowane podejście do dziedzictwa archeologicznego i przyrodniczego doprowadzi do ulepszenia planowania przestrzennego poprzez 'efektywniejszą integrację dziedzictwa przyrodniczego i archeologicznego w strategiach planowania' (2,21). Ponownie 'skuteczniejszą realizacją potrzeb lokalnych mieszkańców' (3,42) została oceniona bardzo nisko.

VII. Ocena poszczególnych elementów szkoleń

Element	Średnia ocena
Elastyczność kursu (czas i miejsce)	2,38
Koszty	2,62
Kontakt z wykładowcą	2,93
Wyznaczone zadania/forma zaliczenia	3,1
Możliwość uzyskania certyfikatu	3,49

Podsumowanie: Najistotniejszymi elementami szkoleń dla badanych okazały się ich elastyczność (2,38) oraz koszty (2,62). Natomiast najmniej istotna okazała się możliwość zdobycia certyfikatu (3,49) a także forma zaliczenia (3,1). Pośrodku, ze średnią oceną równą 2,93, uplasował się kontakt z wykładowcą.

4.2.2.2. Wywiady

W sześciu partnerskich krajach biorących udział w projekcie przeprowadzono 39 wywiadów ze specjalistami zajmującymi się dziedzictwem przyrodniczym. Podczas ich

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 LANDWARD RESEARCH LTD.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

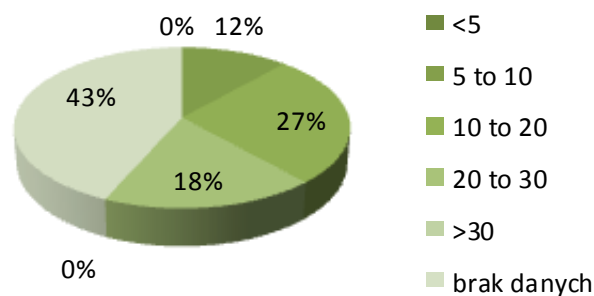
 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

analizy, partnerzy projektu zidentyfikowali oczekiwania kierowane do dziedzictwa kulturowego, ich ogólny poziom wiedzy dotyczący tego zagadnienia, oraz współpracę pomiędzy tymi sektorami dziedzictwa.

Grupa badawcza składała się z szerokiej gamy specjalistów i obejmowała: leśników, techników ochrony środowiska, naukowców, botaników, pracowników Parków Narodowych, inżynierów ochrony środowiska, edukatorów przyrodniczych, przewodników turystycznych, specjalistów rolnictwa oraz pracowników administracji publicznej.

Poniższy wykres przedstawia doświadczenie zawodowe mierzone w latach pracy

Podczas wywiadów poruszane były następujące kwestie:

II. Zintegrowane podejście do zarządzania dziedzictwem archeologicznym i przyrodniczym oraz konkretne przykłady tych działań

W celu uzyskania zarysu sytuacji, osoby pracujące w sektorach związanych ze środowiskiem naturalnym, były pytane o to, czy w swojej codziennej pracy miały do czynienia z integracyjnym podejściem do dziedzictwa kulturowego.

Polski i brytyjski raport dostarcza opinii zebranych wśród leśników. Polscy interlokutorzy wskazywali, iż za ochronę dziedzictwa przyrodniczego w kraju, formalnie odpowiedzialne są Dyrekcje Ochrony Środowiska oraz Parki Narodowe. Jednak, często obszary chronione znajdują się na terenach administrowanych przez Lasy Państwowe. Rozmówcy, będący pracownikami Lasów Państwowych wskazywali, iż czasem może dochodzić do nakładania się kompetencji między instytucjami. Wskazywali także, że istnieje teoretyczne ryzyko, nieintencjonalnego uszkodzenia dziedzictwa archeologicznego, poprzez prace związane z pozyskaniem drewna.

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 LANDWARD RESEARCH LTD.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A ROCHA - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

Brytyjski leśnik oświadczył, iż wykorzystywał on w swojej pracy jako narzędzia archeologiczne historyczne mapy oraz badania terenowe. Swoje doświadczenie związane z ochroną dziedzictwa przyrodniczego wykorzystał do zabezpieczenia stanowisk archeologicznych poprzez wprowadzenie stref ochronnych wokół kamiennych pozostałości po chatach, przywracających cechy krajobrazu. Wykorzystanie stref ochronnych było także wspomniane przez hiszpańskiego leśnika.

Integracja obu rodzajów dziedzictwa miała także miejsce w innych hiszpańskich projektach, jak w projekcie mającym na celu zachowanie gadów w ścianach fortyfikacyjnych zamku w San Sebastian oraz w projekcie angażującym uczniów szkół podstawowych oraz władze lokalne, w tworzenie niewielkich terenów podmokłych i ochronę niecek z wodą. Holenderscy eksperci rozwijają tereny rekreacyjne na obszarach podmokłych, które są równocześnie obszarami o dużym znaczeniu archeologicznym.

III. Znajomość dziedzictwa archeologicznego w obszarach pracy ekspertów, oraz strategię ochrony, zarządzania, wyceny i promocji tego dziedzictwa.

Rozmówcy określali tu poziom swej wiedzy dotyczący dziedzictwa archeologicznego, który wykorzystują w swej pracy zawodowej. Pytano ich również o to, czy funkcjonują jakieś strategie ochrony dziedzictwa archeologicznego, zarządzania nim, jego wyceny oraz promocji tegoż dziedzictwa.

Zdecydowana większość respondentów nie spotkała się w swojej pracy z problemami wynikającymi z ochroną dziedzictwa archeologicznego. Sytuacja ta została dobrze podsumowana przez jednego z holenderskich respondentów: „Dla nie-archeologów, mimo tego, że są oni świadomi istnienia dziedzictwa archeologicznego, kwestie związane ze strategiami jego ochrony i zarządzania, pozostają niezrozumiałe. Często rozpoznają oni wartość dziedzictwa archeologicznego i sposoby jego promocji, ponieważ współczesne organizacje zajmujące się ochroną dziedzictwa przyrodniczego muszą zmagać się ze zmieniającą się wizją zarządzania krajobrazem, w ramach, której krajobrazy są „ponownie zwracane naturze”.

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 Landward Research Ltd.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

IV. Umiejętności zapewniające ochronę i zachowanie dziedzictwa archeologicznego oraz wykorzystywane tu metody

Rozmówcy odpowiadali tu czy w czasie wykonywania prac związanych z projektami dotyczącymi zarządzania dziedzictwem naturalnym potrafią w ramach swoich kompetencji ochronić zabytki archeologiczne.

Jak wspomniano wyżej, polscy i brytyjscy leśnicy odnosili się do narodowych strategii planowania (Proces Planowania Leśnego oraz Plan Urządzania Lasu), jako możliwość wprowadzenia ochrony zabytków archeologicznych. Jednak, wydaje się, że ze względu na małą elastyczność raz zaakceptowanych dokumentów, wszelkie zmiany i modyfikacje w ramach tych planów, są trudne do wprowadzenia, co pozostawia niewiele miejsca archeologom, na uwzględnienie ich propozycji czy oczekiwań.

Podobnie do wyników wywiadów z osobami zajmującymi się ochroną dziedzictwa archeologicznego, także eksperci z zakresu dziedzictwa przyrodniczego wskazują, że współpraca między osobami zatrudnionymi w obu dziedzinach jest konieczna i ma fundamentalne znaczenie.

V. Współpraca i wsparcie ze strony specjalistów zajmujących się ochroną dziedzictwa archeologicznego

Wszyscy badani informatorzy potwierdzili, iż wszelkie środowiskowe i przestrzenne aktywności, ze względu na ich złożoność, wymagają fachowego wsparcia przez specjalistów. Powszechna praktyka jest poleganie na zewnętrznych archeologicznych konsultantach, chociaż współpraca taka jest zawsze trudna, gdyż każda ze stron stosuje perspektywę swojej dziedziny, a podejście integracyjne nie jest wprowadzane.

VI. Podejście obu dziedzin do zaangażowania w planowanie przestrzenne i zarządzanie krajobrazem

W szóstym punkcie, interlokutorów pytano, czy byli zaangażowani w działania lub projekty związane z zarządzaniem krajobrazem oraz strategiami planowania, a także czy było w nich uwzględniane dziedzictwo archeologiczne.

W sześciu partnerskich krajach zabrano przykłady interesujących praktyk. Szkockie Centrum Dziedzictwa (*Scottish National Heritage – SNH*) zaprojektowało w ostatnim czasie 40 Narodowych Obszarów Naukowych (*National Scenic Areas – NSA*), które są obszarami

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 LANDWARD RESEARCH LTD.

 aranzadi Aranazadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

definiowanymi i zarządzanymi ze względu na ich krajobraz. Ogólnie, planowanie przestrzenne współtworzy ramy dla innych, mniejszych działań, jak ochrona gatunkowa czy ochrona unikalnych cech archeologicznych.

Projekt LIFE koordynowany przez hiszpańskich biologów, koncentruje się na niematerialnych wartościach kulturowych podkrzesywanych drzew, na tym jak wpływają one na zarządzanie i planowanie krajobrazu. Projekt ten pokazuje jaki owe drzewa mają wpływ na owady saproksyliczne. Włoscy sejsmolodzy w Emilia prowadzą niezwykle ciekawy projekt dotyczący planowania przestrzennego i zarządzania krajobrazem na obszarze, który w 2013 roku został objęty trzęsieniem ziemi.

Jednak, wspólne podejście, zdaniem niektórych ekspertów, niesie ze sobą pewne ryzyko.

Podejścia związane z krajobrazem postrzegane są, jako przedsięwzięcia wielkoskalowe, z kolei aspekty archeologiczne interpretowane są jako te, o niewielkiej skali. To przekłada się na brak długofalowej wizji ze strony przedstawicieli zajmujących się dziedzictwem przyrodniczym. Jeden z rozmówców twierdzi, że zarządzanie dziedzictwem kulturowym (np. wykopaliska archeologiczne) mogą negatywnie wpływać na dziedzictwo przyrodnicze, i odwrotnie, zwłaszcza w obszarach antropogenicznych.

VII. Poprawa kompetencji poprzez zwiększenie wiedzy z zakresu zarządzania dziedzictwem kulturowym i przyswojenie niezbędnych umiejętności z tego zakresu

Siódme pytanie dotyczyło umiejętności, które postrzegane są przez profesjonalistów zarządzających dziedzictwem przyrodniczym, jako ważne, w poszerzeniu ich wiedzy na temat dziedzictwa archeologicznego, w odniesieniu do ich aktualnej pracy. W drugiej części byli pytani, w jaki sposób chcieliby, aby ich kompetencje dotyczące tego obszaru, zostały wzmocnione. Poniżej znajduje się lista zagadnień, o które rozmówcy chcieliby poszerzyć swoją wiedzę i umiejętności:

- Stosunek starożytnych cywilizacji do środowiska naturalnego
- Podstawowe informacje dotyczące ochrony i zabezpieczania dziedzictwa archeologicznego
- Podstawowe elementy procedur związanych z prowadzeniem prac wykopaliskowych oraz znaczenie tych wykopalisk
- Podstawowe elementy technik wykopaliskowych
- Historia architektury i starożytne planowanie miejskie

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 LANDWARD RESEARCH LTD. Landward Research Ltd.

 ARANZADI ZIENTZI ELKARTEA Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

- Historia terenów, na których pracują
- Historia osadnictwa
- Geneza krajobrazu
- Małe cechy kulturowe krajobrazu: ogrodzenia, płoty, pułapki, krzewy

Z punktu widzenia niektórych specjalistów, niezbędne jest poszerzenie ogólnego, wzajemnego zrozumienia obu dziedzin a także chęć rozszerzenia ich perspektyw względem siebie. Pozytywnie wartościowano także silne przewodniczenie i zarządzanie projektami.

Sceptyczne głosy można odnaleźć w polskim raporcie, gdzie leśnicy wyrażali wątpliwości, czy wprowadzenie takiego wspólnego podejścia będzie możliwe na większą skalę. Zwracali uwagę, na kosztowność takiego integralnego podejścia oraz na dodatkowe obowiązki, które ono wniesie do codziennej pracy leśników.

Inna ciekawa opinia została dostarczona przez hiszpańskiego botanika: znajomość rozwiązań technicznych, np. systemu GIS, jest ważnym narzędziem do lepszego funkcjonowania obu dziedzin.

VIII. Zainteresowanie szkoleniami związanymi z zarządzaniem dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym

Na końcu, osoby zarządzające dziedzictwem przyrodniczym, były pytane czy są zainteresowane szkoleniami dotyczącymi integralnego zarządzania dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym.

Większość rozmówców wyrażała zainteresowanie takimi szkoleniami. Np. w Holandii zainteresowanie dotyczyło konkretnych tematów: jak radzić sobie z planowaniem i zarządzaniem dziedzictwem w różnych skalach (lokalnej, regionalnej), jakie są istotne cele polityki obu dziedzin, lub jak radzić sobie z konfliktem interesów.

Ponownie, użyteczność takich szkoleń była oceniana przez pryzmat włączenia w ich ramy zajęć praktycznych, których potrzeba była wysoko wartościowana przez większość uczestników.

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 LANDWARD RESEARCH LTD. Landward Research Ltd.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

5. KSZTAŁCENIE I SZKOLENIE ZAWODOWE W ZAKRESIE DZIEDZICTWA ARCHEOLOGICZNEGO ORAZ PRZYRODNICZEGO. OMÓWIENIE WYNIKÓW

W celu uzyskania obrazu stopnia integracji zachodzącego pomiędzy dziedzictwem archeologicznym i przyrodniczym w Europie, partnerzy projektu przeanalizowali potrzeby i oczekiwania profesjonalistów obu sektorów. Ankiety i wywiady pokazują, że ogólnie integracja obu dziedzin podczas badań terenowych, zarządzania projektami, nauki zawodu oraz szkoleń zawodowych, jest rzadka. Jeśli nawet wspólne podejście zostało już zainicjowane, to jest ono ograniczane ze względu na luki w wiedzy oraz spory.

5.1 Analiza porównawcza wyników kwestionariuszy

Analiza wyników badań pokazała, iż wiedza specjalistów dotycząca innej dziedziny jest ograniczona. Połowa z nich jest świadoma narodowych ram prawnych związanych z ochroną i zabezpieczeniem dziedzictwa obowiązująca w drugiej dyscyplinie. Są także zaznajomieni ze znaczeniem zarządzania dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym w ich krajach. Niemniej, tylko jedna trzecia archeologów przyznaje się do znajomości takich zagadnień jak: ochrona ekosystemów i bioróżnorodności, zarządzanie rezerwatami, parkami, przestrzeniami przyrodniczymi czy obowiązujące międzynarodowe ramy prawne związane z ochroną i zabezpieczeniem dziedzictwa przyrodniczego. Sytuacja ta wygląda jeszcze gorzej w przypadku osób zarządzających dziedzictwem przyrodniczym. Dwie trzecie z nich zna koncepcję krajobrazu kulturowego, ale tylko kilku (2 z 10) jest świadomych strategii promocyjnych zarządzania dziedzictwem archeologicznym czy międzynarodowych ram prawnych związanych z ochroną i zabezpieczeniem dziedzictwa archeologicznego.

Poniższa tabela prezentuje podsumowanie kompetencji w każdej z dziedzin:

Specjaliści zajmujący się dziedzictwem archeologicznym	Specjaliści zajmujący się dziedzictwem przyrodniczym
Narodowe ramy prawne dotyczące ochrony i zabezpieczania dziedzictwa przyrodniczego (63%)	Koncepcja krajobrazu kulturowego (65%)
	Narodowe ramy prawne dotyczące

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 Landward Research Ltd.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

<p>Strategie promocyjne związane z zarządzaniem dziedzictwem przyrodniczym (41%)</p> <p>Międzynarodowe ramy prawne dotyczące ochrony i zabezpieczania dziedzictwa przyrodniczego (38%)</p> <p>Zarządzanie rezerwatami/parkami/przestrzeniami przyrodniczymi (38%)</p> <p>Publiczne wykorzystanie przestrzeni przyrodniczych (37%)</p> <p>Ekosystemy i bioróżnorodności (31%)</p>	<p>ochrony i zabezpieczania dziedzictwa archeologicznego (47%)</p> <p>Znaczenie i rola zarządzania dziedzictwem archeologicznym (42%)</p> <p>Strategie promocyjne związane z zarządzaniem dziedzictwem archeologicznym (17%)</p> <p>Międzynarodowe ramy prawne dotyczące ochrony i zabezpieczania dziedzictwa archeologicznego (17%)</p>
--	--

Rozmówcy pytani byli o potencjalną współpracę między dziedzinami. Obie grupy profesjonalistów wskazały, że zrównoważony rozwój oraz strategie planowania są obszarami, które mogą skorzystać najbardziej na takim integracyjnym podejściu.

Dziedzina	Dziedz. przyrodnicze	Dziedz. archeologiczne
Zrównoważony rozwój	2,23	2,33
Strategie planowania	2,34	2,08
Zarządzanie krajobrazem	2,52	2,36
Turystyka	2,85	2,85
Dobrobyt i jakość życia lokalnych mieszkańców	3,21	3,09

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 LANDWARD RESEARCH Ltd.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

Zintegrowana i efektywniejsza ochrona krajobrazu oraz lepsze zrozumienie kompleksowego charakteru krajobrazu, szczególnie naturalnego oraz środowiskowego kontekstu ludzkich działań zostały ocenione, jako obszary, które mają szansę zostać ulepszone w największym stopniu poprzez wzmocnienie wiedzy z zakresu dziedzictwa archeologicznego i przyrodniczego.

Kompetencje	Dziedz. przyrodnicze	Dziedz. archeologiczne
Zintegrowana i efektywniejsza ochrona krajobrazu	2,52	2,06
Lepsze zrozumienie kompleksowego charakteru krajobrazu, szczególnie naturalnego i środowiskowego kontekstu ludzkich działań	2,22	2,55
Bardziej adekwatne strategie zarządzania	2,71	2,60
Wprowadzanie skuteczniejszych strategii do walki z nagłymi wyzwaniami	3,16	3,21
Lepsza komunikacja i świadomość społeczna	3,17	3,23

Z dostarczonych odpowiedzi wynika, że zintegrowane podejście do dziedzictwa przyrodniczego i archeologicznego dotyczące ochrony krajobrazu, doprowadzi do efektywniejszego łączenia krajobrazu z polityką kulturową, środowiskową, rolną, społeczną oraz ekonomiczną. Również doprowadzi do efektywniejszego włączania krajobrazu do regionalnego i miejskiego planowania.

Poprawa ochrony krajobrazu przez	Dziedz. przyrodnicze	Dziedz. archeologiczne
Efektywniejsze łączenie krajobrazu z polityką kulturową, środowiskową, rolną, społeczną i	2,26	2,19

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

 Landward Research Ltd.

ekonomiczną		
Efektywniejszego włączenia krajobrazu do regionalnego i miejskiego planowania	2,2	2,41
Ustanowienie i wprowadzenie środków prawnych w celu efektywniejszej ochrony krajobrazu	2,51	2,73
Zwiększanie świadomości dotyczącej wartości i istotności krajobrazu w społeczeństwie	2,8	2,61
Zorganizowanie powszechnych szkoleń oraz działań edukacyjnych dotyczących roli krajobrazu	3,31	3,46

Rozmówcy pochodzący z obu grup stwierdzili, że zintegrowane podejście do dziedzictwa przyrodniczego i archeologicznego w kwestii zarządzania krajobrazem zaowocuje lepszą ochroną krajobrazu oraz efektywniejszym i skuteczniejszym wykorzystaniem dostępnych zasobów.

Poprawa zarządzania krajobrazem przez:	Dziedz. przyrodnicze	Dziedz. archeo.
Ułatwienie lepszej ochrony krajobrazu	2,21	2,46
Efektywniejsze i skuteczniejsze wykorzystanie dostępnych zasobów	2,44	2,36
Efektywniejsze strategie planowania na poziomie regionalnym	2,5	2,57
Efektywniejsze i bardziej dostosowane reakcje na potrzeby wynikające ze zrównoważonego rozwoju	2,8	2,86
Skuteczniejsze spełnianie potrzeb lokalnych mieszkańców	3,18	3,18

Kolejnego pytanie pozwoliło stwierdzić, iż zintegrowane podejście do dziedzictwa przyrodniczego i archeologicznego w kwestii poprawy planowania przestrzennego, w

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 Landward Research Ltd.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

strategiach planowania doprowadzi do efektywniejszej integracji dziedzictwa przyrodniczego z archeologicznym.

Poprawa planowania przestrzennego przez:	Dziedz. przyrodnicze	Dziedz. archeologiczne
Efektywniejszą integrację dziedzictwa przyrodniczego i archeologicznego w strategiach planowania	2,21	1,94
Lepsze zdefiniowanie specyficznych cech regionu	2,62	2,38
Lepsze określenie poszczególnych części krajobrazu i ich wzajemnych powiązań	2,71	2,72
Bardziej adekwatne rozpoznanie różnych wymiarów krajobrazu w procesie wdrażania strategii planowania na różnych poziomach administracji	2,75	3,05
Skuteczniejsza realizacja potrzeb lokalnych mieszkańców	3,42	3,04

Obie grupy podczas procesu szkoleniowego jako najbardziej istotne najwyżej oceniły elastyczność oraz koszty kursu.

Element	Dziedz. przyrodnicze	Dziedz. archeologiczne
Elastyczność kursu	2,38	1,94
Koszt	2,62	2,4
Kontakt z wykładowcą	2,93	2,92
Wyznaczone zadania/forma zaliczenia	3,1	2,94
Możliwość uzyskania certyfikatu	3,49	3,2

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 LANDWARD RESEARCH LTD.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A ROCHA - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

Obie grupy dość sceptycznie odnosiły się do potencjalnego wpływu ich wzajemnej współpracy na takie aspekty jak: polepszenie komunikacji i podniesienie świadomości społecznej, zorganizowania powszechnych szkoleń oraz działań edukacyjnych dotyczących roli krajobrazu, a także do skuteczniejszej realizacji potrzeb lokalnych mieszkańców.

5.2 Analiza porównawcza wywiadów

Rozmówcy z obu grup, odnośnie wspólnego zarządzania dziedzictwem, doszli do podobnych konkluzji. Współdziałanie między dziedzinami funkcjonuje w niewielkim zakresie, chociaż narzędzia i umiejętności zabezpieczające efektywne działanie są ograniczone. W niektórych krajach, jak Wielka Brytania czy Holandia taka współpraca jest bardziej ustandaryzowana.

Jeśli chodzi o wiedzę z zakresu drugiej dziedziny, profesjonaliści zajmujący się dziedzictwem archeologicznym są zaznajomieni z podstawowymi informacjami dotyczącymi ekosystemów i bioróżnorodności związanymi z ich pracy. Natomiast większość profesjonalistów zajmujących się dziedzictwem przyrodniczym, wydaje się nie znać specyfiki dziedzictwa archeologicznego, którym się spotyka w czasie swojej pracy. Do przezwyciężenia tych braków wiedzy, niezbędne jest zachęcanie do postrzegania krajobrazu, jako całości (kulturowej i przyrodniczej jednocześnie). Wspomniane eko-muzea, geoparki, itp. są dobrym przykładem tego typu współpracy. Niemniej jednak, podejścia związane z krajobrazem postrzegane są, jako przedsięwzięcia wielkoskalowe, z kolei aspekty archeologiczne interpretowane są jako te, o niewielkiej skali, co czasami przekłada się na brak długofalowej wizji ze strony dziedzictwa przyrodniczego.

Inny, istotny punkt odnosi się do współpracy między profesjonalistami obu dziedzin. Jest ona często postrzegana, jako sposób na poprawę umiejętności w kwestii ochrony i zabezpieczania dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego.

W odniesieniu do szkoleń, które miałyby spełniać potrzeby specjalistów obu dziedzin, podkreślano, iż muszą opierać się one na zajęciach praktycznych a ich prowadzenie powinno zostać przekazane wyspecjalizowanym profesjonalistom z każdej z dziedzin. Szkolenia internetowe postrzegane są jako użyteczne, ze względu na dostępność informacji kierowanych do różnych grup docelowych. Jednak kładziono silny nacisk na wartość zajęć stacjonarnych, praktycznych warsztatów, oraz wyjazdów w teren. Elastyczność kursów internetowych postrzegana była, jako kolejny czynnik, który mógłby zachęcić do udziału w nich potencjalnych beneficjentów.

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 LANDWARD RESEARCH LTD.

 Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

6. PODSUMOWANIE I PERSPEKTYWY

Analiza zebranego materiału pozwala nam zaproponować pewne rekomendacje, w odniesieniu do głównych założeń projektu ANHER. Po pierwsze, kwestionariusze oraz wywiady zostały zaprojektowane w ten sposób, aby określić najbardziej odpowiednie metody szkoleń, kierowane do specjalistów z obu dziedzin. Po drugie, rezultaty, które one przynoszą, pozwalają zidentyfikować listę kwestii, które mogą pomóc w integracji dziedzictwa przyrodniczego oraz kulturowego.

Główne obszary zainteresowania profesjonalistów pochodzących z sektorów dziedzictwa archeologicznego i przyrodniczego

Zarówno kwestionariusze, jak i wywiady stawiały sobie za cel odkrycie najbardziej interesujących tematów dla profesjonalistów z obu grup. Powinny one zostać wzięte pod uwagę podczas procesu tworzenia i projektowania założeń szkoleń zawodowych dla obu grup. Przedstawiciele obu sektorów podkreślali szczególną wagę integralnego planowania dla dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Wskazywali na konieczność pogłębiania wiedzy o przeciwnych dyscyplinach. Wszyscy profesjonalści zwrócili uwagę na istotność integracji dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez zaprojektowanie programu VET.

Analiza porównawcza zebranych danych pozwoliła nam zaproponować i zarekomendować potencjalne szkolenia oraz tematy, które mogłyby one poruszać:

- Ochrona dziedzictwa
- Zarządzanie dziedzictwem
- Strategie promocji
- Strategie planowania
- Charakterystyka krajobrazu
- Zarządzanie krajobrazem
- Integracja strategii planowania z miejskimi i regionalnymi strategiami planowania
- Zrównoważony rozwój: turystyka

Proponujemy następujące tematy szkoleń:

- Strategie planowania
- Zrównoważony rozwój
- Regionalizm definiowany z punktu widzenia przyrodniczego i archeologicznego

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 LANDWARD RESEARCH LTD. Landward Research Ltd.

 aranzadi ARANZADI ZIENTZI ELKARTEA

 InEuropa srl

 ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

- Ramy prawne ochrony krajobrazu
- Turystyka

Bardziej szczegółowa analiza danych zebranych pośród archeologów, pozwala nam zidentyfikować tematy, które postrzegane są przez tą grupę, jako interesujące:

- Odtwarzanie siedlisk
- Prawodawstwo środowiskowe
- Edukacja przyrodnicza
- Psychologia środowiskowa
- Zoologia
- Geologia/geomorfologia
- Hydrodynamika
- Terytorialne strategie marketingowe

Z drugiej strony, przestudiowanie danych zebranych pośród specjalistów zajmujących się dziedzictwem przyrodniczym, pozwala nam zaproponować następujące tematy, istotne z ich perspektywy:

- Stosunek cywilizacji antycznych do środowiska naturalnego
- Podstawowe informacje o ochronie i zabezpieczaniu dziedzictwa archeologicznego
- Podstawowe elementy procedur i znaczenia wykopalisk
- Podstawowe elementy technik wykopaliskowych
- Historia architektury i starożytne planowanie miejskie
- Historyczna wiedza dotyczących konkretnych terytoriów
- Historia osadnictwa
- Geneza krajobrazu
- Małe cechy kulturowe krajobrazu: ogrodzenia, płoty, pułapki, krzewy

Wyniki przeprowadzonej analizy przyniosły ciekawe rezultaty i podkreśliły potrzeby profesjonalistów zajmujących się ochroną dziedzictwa przyrodniczego i archeologicznego. Podsumowując, przedstawiciele obu dziedzin uznają e-learning za metodę użyteczną w podnoszeniu ich kompetencji; podkreślali szczególnie elastyczność tej metody. Również, podkreślali pewne aspekty, które mogą być brane pod uwagę, jak koszt, kontekst praktyczny, etc. Profesjonaliści biorący udział w badaniu podkreślali istotę współpracy podczas szkoleń. Te rezultaty, pozwalają nam zaproponować, jako najbardziej efektywną formę szkoleń, metodę nauki na odległość, rozwijaną przez komunikację i rozmowy pomiędzy uczestnikami a wykładowcami.

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 LANDWARD RESEARCH LTD. Landward Research Ltd.

 aranzadi ARANZADI ZIENTZI ELKARTEA

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente

Formy szkolenia zawodowego dla profesjonalistów zajmujących się dziedzictwem przyrodniczym i kulturowym

Profesjoniści obu dziedzin podkreślali atrakcyjność kursów online, w porównaniu do tradycyjnych technik nauczania (np. uniwersytetów, szkół zawodowych, itp.). Taki rodzaj szkolenia zawodowego zapewnia elastyczność czasu i miejsca, a elastyczność postrzegana jest jako główny czynnik przydatności takiej formy szkolenia. Gwarantuje on również wysoki poziom treści kształcenia. Stąd, oczekuje się, że materiały szkoleniowe zostaną przygotowane przez wyszkolonych specjalistów z poszczególnych dziedzin. Analiza pozyskanych materiałów pozwoliła wyróżnić inne istotne kwestie jak np.: kontekst praktyczny kursów e-learningowych, spersonalizowanie szkoleń oraz współpracę podczas szkoleń, w szczególności utrzymywanie kontaktów z grupami studentów oraz tworzenie społeczności edukacyjnej. Z tego powodu, kurs e-learning musi umożliwiać kursantom utrzymywanie kontaktu, co może zostać zapewnione poprzez fora, wspólnoty i grupy funkcjonujące w ramach mediów społecznościowych. Mogą być one wspomagane także przez dodatkowe zajęcia praktyczne, wyjazdy terenowe czy warsztaty.

W badaniu, większość profesjonalistów uznała za istotne następujące aspekty kursów: koszt oraz możliwości uzyskania certyfikatu potwierdzającego profesjonalne przygotowanie i doświadczenie. Stąd, podczas projektowania nowych programów VET dla obu sektorów należy wziąć te czynniki pod uwagę. W niektórych przypadkach, podnoszono potrzebę przygotowania specjalistycznych podręczników i poradników, które byłyby wskazane podczas procesu nauki i szkoleń.

Partners:

 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM University of Amsterdam

www.e-archaeology.org/anher

 LANDWARD RESEARCH LTD. Landward Research Ltd.

 ARANZADI ZIENTZI ELKARTEA Aranzadi Zientzi Elkartea

 InEuropa srl

 A ROCHA A Rocha - Associação Cristã de Estudo e Defesa do Ambiente